

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ที่เกี่ยวกับการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาการของงานสวัสดิการสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
4. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
5. แนวคิดพื้นฐานในการจัดสวัสดิการสังคม
6. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการของงานสวัสดิการสังคม

ความหมายของงานสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึง งานที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ช่วยเสริมสร้าง การพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างดียิ่ง และยังถือว่าเป็นหลักคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้การดำเนิน ชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคม ไว้มากมาย ดังนี้

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ (2541 : 5) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กฎหมาย โครงการ สิทธิประโยชน์ และบริการซึ่งเป็นหลักประกันและเร่งรัดให้เกิดการจัดสรร เพื่อการ ตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่ดีของประชาชนและการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีตามสังคมกำหนด สวัสดิการสังคม จึงมีขอบเขต ครอบคลุมถึงบริการต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การรักษาความมั่นคงทางรายได้ การศึกษา การพัฒนา การแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาเมืองที่อยู่อาศัย ระบบสวัสดิการ ทำให้เกิดการจัดสรร บริการ โดยตรงแก่ บุคคล กลุ่ม และชุมชนเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่ม รายได้ การบริหาร โครงการสวัสดิการสังคมจะสามารถดำเนินการ โดยรัฐบาลและเอกชน

วิจิตร ระวิวงศ์ (2532 : 5 ; อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ. 2543 : 1 - 2) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมที่รัฐบาลและเอกชนทุกระดับจัดให้มีขึ้นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อประกันความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยอาศัยผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้จากหลายสาขาไม่เฉพาะแต่นักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ทั้งนี้จุดศูนย์กลางของงานสวัสดิการสังคม คือ ประชาชน โดยมีจุดหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและมีหลักประกัน งานสวัสดิการไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาแก่บุคคลที่ ประสบความเดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมาตรการป้องกัน และส่งเสริมสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้นด้วย ประการที่สำคัญสวัสดิการสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนาสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545 : 1) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวและพัฒนาสังคม รวมทั้ง การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพ อนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมทุกระดับ

สรุปได้ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไข้ปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ความสำคัญของงานสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคมถือว่าเป็นงานที่มีขอบข่ายที่กว้างขวาง มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับทุกส่วนในสังคม ทั้งในการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงของชาติ ด้านเกียรติภูมิของประเทศ และด้านสิทธิมนุษยชน โดยพิจารณาเห็นได้จากความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ดังนี้

กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2544 : 50) ได้กล่าวถึงความสำคัญที่เป็นปัจจัยเอื้อให้งานสวัสดิการสังคมได้รับความสำคัญนอกจากการดำเนินนโยบายทางการเมืองแล้ว ยังมีนักวิชาการที่เห็นว่าการสวัสดิการสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิรูปสังคม การที่ชาวบ้านรวมตัวกันจัดสวัสดิการช่วยเหลือกันเองในรูปสวัสดิการชุมชน ธุรกิจที่ดำเนินงานเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับมีการออกกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมในปี 2546 และกฎหมายรองรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ที่ให้สิทธิสวัสดิการแก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น วิฤติเศรษฐกิจที่ทำให้หลายฝ่ายต้องหันมาสนใจงานด้านสังคม ทำให้มีกระแสการพัฒนางานสวัสดิการสังคมได้รับการตอบสนอง และมีการใช้จ่ายเม็ดเงินด้านสวัสดิการสังคมในภาพรวมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามข้อจำกัดที่พบยังมีการขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในงานสวัสดิการสังคม ความหลากหลายในงานสวัสดิการสังคมที่กระจายในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ และภาคเอกชน การขาดความชัดเจนในนโยบาย การมีกฎหมายและกลไกรองรับงานสวัสดิการสังคมเป็นจำนวนมากแต่ขาดการหนุนเสริมให้สามารถปฏิบัติได้จริงยังเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมไทย

นภาพร ชโยวรรณ (2548 : 30) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของสวัสดิการสังคม (Fields of Social Welfare) ดังนี้

1. การศึกษา (Education)
2. สุขภาพอนามัย (Health Care)
3. การประกันรายได้ (Income Maintainance) มีงานทำ มีรายได้ มีสวัสดิการแรงงาน
4. ที่อยู่อาศัย (Housing)
5. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางสังคม (Safety in Life and Property)

6. นันทนาการ (Recreation)

7. บริการสังคมปัจเจกบุคคล (Personal social services)

สุเทพ เชาวลิขิต (2527 : 4 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. ด้านการปกครอง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยรัฐบาลมีหน้าที่จะต้องบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน สร้างความกินดีอยู่ดีของประชาชน

2. ด้านเศรษฐกิจ ประชากรเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศชาติ การที่จะสร้างสรรค์ความเจริญในทุกด้านให้กับประเทศชาติได้นั้นประชาชนเป็นตัวจักรกลสำคัญในทางเศรษฐกิจกิจการทั้งหลายสำเร็จได้ผลสมบูรณ์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรเป็นสำคัญ ถ้าหาก

ประชาชนไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามสมควรแล้ว ก็จะตกเป็นภาระแก่สังคมที่จะต้องเข้าช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นให้ช่วยตนเองได้โดยเร็วที่สุด ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติต่อไปอีกด้วย

3. ด้านความมั่นคงของชาติ ประกอบด้วยความมั่นคงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนความมั่นคงทางด้าน การป้องกันประเทศกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ นั่นก็คือ ประชาชนที่จะเข้าเป็นทหาร ทหารที่เข้มแข็งย่อมมาจากประชาชนที่เข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย และมีจิตใจที่สมบูรณ์

4. ด้านเกียรติภูมิของประเทศ ปัจจุบันการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ย่อมทำให้มองเห็นถึงความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศนั้นด้วย รัฐบาลมีหน้าที่สร้างหลักประกันในกิจการที่ประชาชน ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน หากประเทศใดประชาชนตกอยู่สภาพที่มีความเดือดร้อน ทุกข์ยาก ถูกทอดทิ้งนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงบริการด้านสวัสดิการสังคมของประเทศนั้นอาจเป็นวิถีทางหนึ่งซึ่งนำมาแห่งความเสื่อมเสียเกียรติภูมิของประเทศ

5. ด้านสิทธิมนุษยชน งานสวัสดิการสังคมเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นที่ต้องการของมนุษยชนทั่วโลก ทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเป็นอยู่ในมาตรฐานที่ถูกต้องเหมาะสมในด้านสุขภาพ ความผาสุกของตนเองและครอบครัว รวมทั้งในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็นอื่นๆ

จากความสำคัญของสวัสดิการสังคม จะเห็นได้ว่าทุกส่วนมีความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงของชาติ ด้านเกียรติภูมิของประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชน หากส่วนใดส่วนหนึ่งไม่เห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมก็จะทำให้การจัดสวัสดิการสังคมไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมต่างประเทศ

รัฐสวัสดิการจึงเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อการให้ความสำคัญกับสิทธิอันนี้ รัฐสวัสดิการในฐานะที่เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในสังคมจะเข้ามาดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านต่างๆ อย่างรอบด้านตั้งแต่เกิดจนตาย โดยถือว่าเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม โดยงบประมาณในการจัดสวัสดิการนั้นจะต้องมีมาจากการเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า ซึ่งก็หมายความว่ารัฐจะทำการเก็บภาษีจากผู้ที่มีรายได้มากในอัตราที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย เนื่องจากถือว่าผู้ที่มีรายได้สูงนั้นเป็นผู้ที่สามารถแสวงหาประโยชน์จากการพัฒนาและการเติบโตได้มากกว่า ดังนั้น การเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าจึงเปรียบเสมือนเป็นความพยายามของ

รัฐบาลที่จะจัดสรรทรัพยากรใหม่ๆ เพื่อให้การกระจายรายได้มีความเป็นธรรมมากขึ้น ดังมีนักวิชาการกล่าวถึงรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมทั้งต่างประเทศและในประเทศ ไว้ดังนี้

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 154) ได้กล่าวถึงรูปแบบการ จัดสวัสดิการสังคมต่างประเทศ ดังนี้

1. สวัสดิการสังคมในประเทศแคนาดา

1.1 โครงการกระจายงบประมาณให้เท่าเทียมกัน โดยรัฐที่มีฐานะดีกว่าจะแบ่งปันทรัพยากรทางการเงินให้แก่รัฐที่มีฐานะยากจนกว่า โดยผ่านทางข้อตกลงการค้าขาย โอนด้านภาษี

1.2 แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคที่มีความด้อยโอกาส

1.3 การจัดงบประมาณพิเศษให้กับรัฐที่ต้องการ โครงการพิเศษ ด้านสุขภาพอนามัยและด้านการอุดมศึกษา

1.4 การจัด โครงการประกันสังคมให้แก่บุคคล โดยบุคคลมีส่วนร่วมใน โครงการเพื่อป้องกันความเดือดร้อนจากปัญหาการว่างงาน การเป็นหม้าย การเป็นกำพร้า ชราภาพและความพิการ

1.5 เงินสงเคราะห์ครอบครัว สำหรับครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กสูง

1.6 แผนงานการประชาสงเคราะห์ (Canada Assistance Plan) ส่งเสริมให้ทุกรัฐสามารถสงเคราะห์ประชาชนที่มีความเดือดร้อน ไม่ได้มีส่วนร่วมใน โครงการประกันสังคม และประชาชนที่พิการมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย

2. สวัสดิการสังคมในประเทศออสเตรเลีย

2.1 การทดสอบความต้องการในประ โยชน์ทดแทนด้านรายได้โดยดูจากระดับรายได้ของประชาชน หากประชาชนมีระดับรายได้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็จะไม่ได้รับประ โยชน์ทดแทนตามกฎหมาย

2.2 ประ โยชน์ทดแทนของประชาชนในเรื่องการได้รับเงินสนับสนุนรายได้จะยุติลงเมื่อความต้องการของประชาชนในเรื่องนี้หมดลงนั่นคือ หากประชาชนสามารถหางานทำได้และมีรายได้สูงขึ้นพ้นจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รัฐก็จะยุติการสนับสนุนนี้

2.3 ประ โยชน์ทดแทนด้านรายได้จากกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีลักษณะเป็นการให้แบบเหมาจ่าย (Flat-rate)

2.4 งบประมาณที่นำมาใช้ประกันรายได้ให้ประชาชนตามกฎหมายทั้งสองฉบับเป็นงบประมาณที่มาจากรายได้ทั่วไปของประเทศ และ

2.5 การจ่ายเงินชดเชยตามประ โยชน์ทดแทนด้านรายได้ที่ประชาชนจะได้รับนั้น เป็นการจ่ายให้ในอัตราส่วนที่ต่ำที่สุด (Minimum Standard) ของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ โดยเฉลี่ยของประเทศ

3. สถิติการสังคมในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

3.1 แผนงานการประกันเงินชดเชยอุบัติเหตุในการอุตสาหกรรม (Industrial Accident Compensation Insurance) นี้ให้หลักประกันนายจ้างรายที่เดิม ไม่มีการชดเชยการประสบอุบัติเหตุ ในอุตสาหกรรมที่แน่นอนให้กับลูกจ้างของตน โดยแผนงานนี้เป็นภาระทางการเงินของนายจ้าง โดยลำพังแต่ฝ่ายเดียว

3.2 แผนงานการประกันสุขภาพแผนงาน เกิดขึ้น โดยกฎหมายครู โรงเรียนเอกชนและข้าราชการ (Civil Servants and Private School Teachers Law) แผนงานการประกันสุขภาพได้ขยายออกไปจนครอบคลุมบุคคลในภาระเลี้ยงดูของข้าราชการทหารและผู้ที่ได้รับบำนาญตามลำดับ เราจะเห็นว่าพัฒนาการของแผนงานการประกันสุขภาพมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ

3.3 แผนงานประกันบำนาญแห่งชาติ (National Pension Insurance scheme) ที่ร่างขึ้น เพื่อจะให้ความคุ้มครองกับกลุ่ม ประชาชนที่ทำงาน แต่ไม่อยู่ในความครอบคลุมของแผนงาน บำนาญผู้ประกอบอาชีพ

3.4 แผนงานการประกันการทำงานแห่งชาติ หรือ NEI นั้นให้ประโยชน์ทดแทน การว่างงาน สำหรับคนงานที่ตกงาน ให้เงินทุนสำหรับการฝึกอบรม สำหรับคนตกงานที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้งในสถาบันของรัฐและเอกชน ตลอดจนให้เงินอุดหนุนแก่นายจ้าง ที่สามารถรักษา การจ้างงานพนักงานเอาไว้ได้โดยไม่ได้ปลดคนงานออก (Lay Off) ค่าเบี้ยประกันสำหรับประโยชน์ ทดแทนการว่างงานต่างๆ เก็บมาจากเงินของทั้งนายจ้างและพนักงานลูกจ้าง อย่างไรก็ตาม ในการ ให้เงินอุดหนุนนายจ้างและการจ่ายเงินเพื่อการฝึกอบรมของคนตกงาน จะเก็บเงินจากนายจ้างแต่ เพียงฝ่ายเดียว

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2549 : 105 ; อ้างถึงใน พงษ์เทพ สันติกุล. 2550 : 30) ได้กล่าวถึงรูปแบบรัฐสวัสดิการของรัฐบาลอังกฤษที่มีต่อพลเมืองของตน ใน 8 ด้านอันประกอบไปด้วย

1. การเอาชนะความยากจน
2. การจัดหาสวัสดิการสำหรับครอบครัวยากจน
3. การจัดการศึกษาสำหรับประชากรในวัยเรียน
4. การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
5. การจ่ายเงินช่วยเหลือการมีบุตร โดยจ่ายให้ทันทีที่สตรีให้กำเนิดบุตร
6. การจ่ายเงินช่วยเหลือคู่สมรส
7. การจ่ายเงินช่วยเหลือการทำศพ
8. การสร้างงานเพื่อลดอัตราว่างงานของประชากรลง

วรวิทย์ เจริญเลิศ (2554 : 21) ได้กล่าวถึงรูปแบบรัฐสวัสดิการของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

1. กฎหมายแรงงาน (ค่าจ้าง สวัสดิการ วันลาหยุด สภาพการทำงาน)
2. เงินทดแทนการว่างงาน
3. การขยายสิทธิในกฎหมายแรงงาน เพื่อคุ้มครองครอบครัวของแรงงาน
4. นโยบายการจ้างงาน การฝึกอบรม และการกระจายรายได้ (เช่น การจ้างงานเต็มที่ การศึกษาในระดับ อาชีวะและการฝึกอบรม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ระบบภาษีก้าวหน้า ฯลฯ)
5. เงินช่วยเหลือครอบครัว
6. รายได้เสริมสำหรับคนทำงานที่เป็นคนจน และนโยบายทั่ว ๆ ไปเพื่อลดความยากจน (เงินและสิ่งที่ไม่ใช่ตัว เงิน)
7. การดูแลสุขภาพ เช่น การให้บริการสาธารณสุข
8. หลักประกันสุขภาพ
9. โครงการช่วยเหลือผู้ชราภาพ
10. การจัด การศึกษาแบบให้เปล่าและเงินช่วยเหลือเพื่อการศึกษา
11. การบริการสาธารณสุขอื่น ๆ (พลังงาน ขนส่ง บ้านพักอาศัย)

สรุปได้ว่า รูปแบบของสวัสดิการต่างประเทศการจัดสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ แต่โดยรวมก็ถือเป็นมิติใหม่ของการส่งเสริมและสนับสนุนให้งานสวัสดิการสังคมเติบโต และก้าวไปสู่มิติใหม่บนความหลากหลาย แดกต่างของสังคมมากขึ้น

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไทย

งานสวัสดิการสังคม เป็นงานที่มีระบบ มีขอบข่ายกว้างขวาง ช่วยเสริมสร้างพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างดียิ่ง ซึ่งจะมีรูปแบบของการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ตามหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ตามรูปแบบของงานสวัสดิการสังคม ดังนี้

กรมประชาสงเคราะห์ (2540 : 39) กล่าวถึง การแบ่งรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบเก็บตก เป็นการจัดให้ประชาชนที่มีอำนาจซื้อหาบริการ ในตลาดของระบบการค้าเสรีเป็นระบบที่รับรู้กันว่าประชาชนที่ใช้บริการของรัฐเป็นพวกที่ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นภาระของสังคม รัฐจะปล่อยให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเอง ตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของตน หากไม่ได้ก็จะพึ่งพาญาติมิตร บุคคลที่รัฐเข้าไปช่วยเหลือ จะเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาอย่างหนัก

พิเศษหรือประสบภัยพิบัติ เช่น อุทกภัย วาตภัยหรืออุทกภัยภัยต่าง ๆ ที่สถาบันด้านสวัสดิการสังคมของรัฐจะเข้าไปช่วยเหลือเป็นครั้งคราว

2. รูปแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม เป็นการมองสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือตอบแทนแก่ผู้เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ การจัดสวัสดิการสังคมแบบนี้ใช้เกณฑ์ความสามารถในการทำงาน สถานภาพหรือบทบาทในการทำงาน ประสิทธิภาพหรือผลิตผลของการทำงานเป็นสำคัญ ซึ่งจะประเมินมากกว่าแบบแรก สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ทั่วถึงมากกว่า

3. รูปแบบสถาบัน ถือว่าการจัดสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดบูรณาภาพในสังคมที่จะต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นรูปแบบที่เหมาะสมจะดำเนินคู่กันไปกับระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีที่สร้างความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547 : 5) ได้จัดรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน เป็นการจัดสวัสดิการที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐซึ่งเป็นสวัสดิการกระแสหลัก โดยให้บริการด้านความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ บริการด้านประกันสังคม บริการเชิงสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นรูปแบบที่รัฐรับผิดชอบเป็นด้านหลัก ซึ่งรัฐจะวางแผนและกำหนดแนวทางจากส่วนกลาง การให้บริการใช้การตรวจสอบคุณสมบัติรายบุคคลแต่ไม่ทันต่อปัญหา ในการที่รัฐเป็นเจ้าของงานหลักทำให้การจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ส่งผลให้เกิดความคิดพึ่งพิงรัฐมากเกินไปจนทำให้อ่อนแอ

2. รูปแบบสวัสดิการสังคม โดยภาคเอกชนและองค์การสาธารณประโยชน์ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่มีหลายระดับทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและระบบสิ่งแวดล้อมทรัพยากรทุนทางสังคมในชุมชน รูปแบบการจัดสวัสดิการเน้นการทำงานรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มเสริมความเข้มแข็งกลุ่มชาวบ้าน องค์กรชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาพร้อมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาเอง มุ่งแก้ไขปัญหายั่งยืน โครงสร้างมหัพภาค แต่ทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่เล็กๆ เฉพาะถิ่น มุ่งสร้างนวัตกรรมใหม่ในรูปแบบงานบำบัดเชิงลึก

3. รูปแบบสวัสดิการสังคมโดยภาคธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่เป็นการให้สวัสดิการแก่พนักงานในบริษัท โรงงานตามการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ

4. รูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ หลักการสำคัญของรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะเป็นรูปแบบความร่วมมือของพหุภาคี โดยใช้ฐานความรู้จากวิชาชีพ ผ่านการผสมผสานจากหลายวิธีก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน เป็นกลุ่มประสบปัญหาสังคม เป็นต้น ซึ่งการจัดสวัสดิการจะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกระดับของภาคีทุกภาคส่วน เน้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เสมอภาคและบริการที่จัดให้ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์กับธรรมชาติ

5. รูปแบบการจัดสวัสดิการท้องถิ่น เป็นการจัดสวัสดิการภายใต้การถ่ายโอนอำนาจ และความรับผิดชอบด้านสวัสดิการสังคมตาม พ.ร.บ.กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นการจัดสวัสดิการที่มีการผสมผสานรูปแบบของสวัสดิการเชิงสถาบันในการจัดการเบียดบังชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

ทิตมัส (Titmuss. 1974 : 17 ; อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. 2544 : 12 - 14) ได้แบ่งสวัสดิการสังคมออกเป็น 3 รูปแบบ

1. สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว บรรเทาปัญหาหรือแบบเก็บตก (Residual Model of Welfare) สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าบุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการ โดยแหล่งตอบสนองคือครอบครัวและตลาดรูปแบบนี้ หากประชาชนประสบความเดือดร้อน จะต้องช่วยเหลือตนเองโดยหันเข้าหาทรัพยากรของตนเอง ซื้อหาบริการทางสังคมมาตอบสนองความต้องการ หากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หน่วยงานสวัสดิการของรัฐบาลจึงจะเข้าไปช่วยเหลือเป็นครั้งคราวไป เสมือนกับเป็นการดำเนินการเชิงรับรอให้เกิดปัญหาขึ้นก่อนจึงตามแก้ไข รูปแบบนี้ทำให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นประชาชนที่ใช้บริการของรัฐบาล จึงเป็นพวกที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นภาระสังคม

2. สวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม (Industrial Achievement Performance or Handmaiden Model) มองว่าสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ เป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ตลอดจนผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังการผลิต โดยเกณฑ์การจัดสรรพิจารณาจากความสามารถในการทำงาน สถานภาพ บทบาทในการทำงาน ผลผลิตของงานเป็นสำคัญ

3. สวัสดิการสังคมแบบสถาบัน (Institution Redistributive Model) รูปแบบนี้ถือว่าสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดบูรณาภาพในสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ แม้ว่าสังคมนั้นจะมีเสถียรภาพแล้วก็ตาม สวัสดิการสังคมตามแนวคิดนี้ก็ยังต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น ขณะที่ระบบเศรษฐกิจตลาด

เสรีสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเศรษฐกิจ อันเป็นธรรมชาติที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันมีความเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจเสรีควรที่จะดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการต้านกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

สรุปได้ว่า รูปแบบของสวัสดิการสังคมได้แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว สวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม และสวัสดิการสังคมแบบสถาบัน ซึ่งการจัดรูปแบบของสวัสดิการสังคมเหล่านี้ จำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กันไปพร้อม ๆ กันด้วย เพื่อการจัดรูปแบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เพื่อความเป็นอยู่และชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

บุคคลที่กำลังก้าวเข้าสู่ความเสื่อมถอย และความลดลงของสมรรถภาพทางกายภาพ และชีวภาพ ตลอดจนถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีการดำเนินชีวิตการทำงาน และทางด้านจิตใจ อันมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัยกลางคนสู่ความเป็นผู้สูงอายุถือว่าเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต

ความหมายของผู้สูงอายุ

การมีอายุเพิ่มขึ้นเป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่ วัยผู้ใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อม จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณที่แตกต่างไปจากวัยหนุ่มสาว ในด้านการกำหนดช่วงแห่งการเข้าถึงความเป็นผู้สูงอายุ และการกำหนดตามความหมายของผู้สูงอายุนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

บรรลุ ศิริพานิช (2541 : 11) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้อายุเป็นหลัก โดยการแยกจากกลุ่มอายุอื่น ๆ โดยถือเอาอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นหลัก ว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจแตกต่างไปจากผู้ที่ยังต่ำกว่าหลายประการ โดยมีการเสื่อมลงของระบบต่าง ๆ ของร่างกายเป็นส่วนใหญ่

ไสว พรหมณี (2541 : 1) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของชีวิตเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่ม วัยผู้ใหญ่ และวัยชราหรือวัยผู้สูงอายุในประเทศไทยกำหนดพ้นจากวัยทำงานเป็นเกณฑ์ 60 ปีขึ้นไป

มณฑนา จริยรัตน์ไพศาล (2542 : 1) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือหมายถึง ผู้เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามภาวะเศรษฐกิจ หรือหมายถึง ผู้ที่เกษียณ สังคมยอมรับว่าสูงอายุ จากการกำหนดของสังคมวัฒนธรรม หรือวัยสูงอายุ เริ่มต้นอย่างน้อยที่สุดเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีการต่อเนื่อง ไปตลอดชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นบุคคลทั้งชายและหญิง ที่มีผลการต่อเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง มีบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง เกิดการถดถอย เสื่อมโทรมและส่งผลกระทบทางด้านจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ

ความสูงอายุนั้นจะขึ้นอยู่กับเวลาของการมีชีวิตและสัมพันธ์ โดยตรงกับความเจริญและความเสื่อมถอยของร่างกายมนุษย์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ไรค์ และ มอนเทก (Rine & Montag, 1976 : 13 ; อ้างถึงใน มนจิรา เขียวขิง และคณะ. 2540 : 20 - 21) กล่าวว่า ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้า และทำงาน เกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Gerontologist) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาจากลักษณะอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุของมนุษย์ที่พิจารณาตามจำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริง โดยไม่นำเอาเรื่องของสุขภาพ ความสามารถ ความรู้ทางสติปัญญา และบทบาทในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Biological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุที่พิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้น
3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ (Psychological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุ ที่พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้ แนวความคิด ความจำ เซาว์ปัญญา การเรียนรู้ และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ แต่ละคนที่มีอายุมากขึ้น
4. การสูงอายุตามสภาพของสังคม (Sociological Aging) หมายถึง การสูงอายุที่พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาท หน้าที่ และสถานภาพของบุคคลในระบบสังคม ได้แก่ ครอบครัว หน่วยงาน และองค์การ เป็นต้น

สุรกุล เชนอบรม (2541 : 3 - 5) กล่าวว่า คนเราเกิดมาแล้วจะมีขบวนการทำงานภายในร่างกาย คือ ขบวนการเจริญเติบโตและขบวนการเสื่อมโทรม ขบวนการทั้งสองจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในวัยทารกถึงวัยหนุ่มสาว ส่วนขบวนการเสื่อมโทรมจะค่อย ๆ เกิด และมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อพ้นวัยหนุ่มสาว ดังนั้นคนในวัยสูงอายุร่างกายจึงเสื่อมโทรมลงมาก โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอื่น ๆ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีส่วนทำให้บุคคลวัยนี้พบกับปัญหาสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมเป็นส่วนใหญ่ และยังได้กล่าวว่า ความสูงอายุ หรือความชราภาพ มี 2 ลักษณะ คือ

1. ความชราภาพแบบปฐมภูมิ (Primary Aging) เป็นความสูงอายุที่เกิดขึ้นเป็นไปตามธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่ อวัยวะและเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายที่ถูกใช้งานมานานจึงเกิดความเสื่อมโทรม

2. ความชราภาพแบบทุติยภูมิ (Secondary Aging) เป็นความชราภาพที่หลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเกิดจากการปล่อยปละละเลยไม่สนใจ หรือไม่รักษาสุขภาพของร่างกาย

สมหมาย วงษ์กระสัน (2543 : 11) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับผลรวมของการพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ คือ นับแต่ปฏิสนธิจนถึงสิ้นอายุของบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นไปในลักษณะของการเสื่อมถอยทั้งร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม เป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดอายุขัย ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ สามารถแยกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Physiological Change)
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Psychological Change)
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุเริ่มตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมจะเพิ่มมากขึ้น (Biologically) สติปัญญา ความจำ การเรียนรู้ จิตใจจะเปลี่ยนแปลงไป บทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม (Sociologically) จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทั้งด้านร่างกายที่เสื่อมถอยลงอวัยวะต่าง ๆ มีประสิทธิภาพลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด การรับผิดชอบ ต่อภาระหน้าที่และบทบาทต่าง ๆ ภายในครอบครัวก็ลดน้อยลง สภาวะการดังกล่าวจึงส่งผลทำให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าลดลง ว่าเหว่ กังวลว่าครอบครัวและสังคมจะทอดทิ้ง เนื่องจากการแปรผันทางสังคมที่เกิดจากสถานภาพและบทบาทที่ลดลง จึงทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาด้านการดำเนินชีวิตสังคมควรหันมาสนใจและหาวิธีการทดแทน เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ได้ในช่วงบั้นปลายของชีวิตอย่างมีความสุข

ความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้อย่างมีคุณค่า แม้ว่าจะอยู่ในวัยสุดท้ายของช่วงชีวิตก็ตาม ผู้สูงอายุไทยก็ยังจัดได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีคุณค่าและเป็นพลังสำคัญ ในการเสริมสร้างสังคมไทย แทนที่จะเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย ซึ่งมีคุณค่าของผู้สูงอายุนั้น ได้มีผู้กล่าวถึง ดังนี้

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2551 : 1) กล่าวถึง คุณค่าของผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมามาก มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สะสมมา

ยาวนาน คุณค่านี้มีมากเป็นที่พึงค้ำจุนใจให้กับลูกหลานได้เป็นอย่างดี เป็นตัวแทนแห่งคุณภาพ ด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความขยันขันแข็ง ความคึกคักต่าง ๆ ความอดทน ให้เรายึดถือ เป็น ปุชนิยบุคคลให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูกตเวทีซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดอย่างหนึ่งใน สังคมไทย

ธิดา ศรีไพพรรณ และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551 : 140 - 146) กล่าวว่า คุณค่าของ ผู้สูงอายุในรายงานประจำปีผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับศักยภาพผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุที่มี ศักยภาพ (Active ageing) จากแนวคิดของนักวิชาการไทย 5 คน ได้แก่ บรรลุ ศรีพานิช สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ศรีสว่าง พัวแพทย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และประเวศ วัชระตี ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มี คุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ โดยพิจารณาจากการทำงานหรือเป็นผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ ภูมิปัญญาและความรู้ของคนสู่บุคคลที่สนใจ การให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งสามารถกล่าวถึงศักยภาพ ของผู้สูงอายุต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

1. ศักยภาพด้านการบริหาร ได้แก่ การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น เป็นสมาชิก วุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี เป็นต้น
2. ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม ได้แก่ การใช้ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ เช่น การเป็นราชบัณฑิตซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และแสดงความ สามารถในการปฏิบัติงานจนมีชื่อเสียงเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ในวิชาการศิลปะหรือวิชาชีพนั้น ดัง จะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2551 มีผู้สูงอายุได้รับคัดเลือกให้เป็นราชบัณฑิต จำนวน 85 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้มีบทบาทและใช้ศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวเองให้เกิด ประโยชน์ด้านการศึกษาของประเทศ
3. ศักยภาพด้านการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมใน กิจกรรม โครงการต่าง ๆ ในการร่วมพัฒนาประเทศ เช่น วุฒิสภา การสอนโครงการคลัง ปัญญาผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ คณะกรรมการหรือวิทยากร กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น
4. การได้รับการยกย่องเชิดชูจากสังคม ได้แก่ การได้รับการประกาศสดุดีเกียรติคุณเป็น ผู้สูงอายุแห่งชาติ การเป็นศิลปินแห่งชาติ การได้รับรางวัลระดับนานาชาติ เป็นต้น
5. คุณค่าและศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ การเป็นผู้อาวุโสที่มีคุณค่าของชุมชน เป็น คลังปัญญาที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาในกิจการต่าง ๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ให้กับ คนรุ่นหลัง

วุฒิพงษ์ ฤาษะพิงค์ (2553 : 50) กล่าวถึง ความสำคัญและคุณค่าของสูงอายุ ไว้ว่า การดำรงชีวิตในความเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่ามันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีพลังกาย พลังใจ เข้มแข็ง และมีอายุยืน จากผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ดำรงชีวิตหลังวัยเกษียณอายุราชการแล้วไม่ได้เตรียมตัวที่จะประกอบกิจกรรมใดๆ ที่ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าชีวิตมีคุณค่ามันจะอายุสั้น ดังนั้นการอยู่อย่างมีคุณค่าในวัยสูงอายุนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง คำว่า คุณค่ามัน หมายถึง คุณงามความดีการชื่นชมเชื่อมั่นในคุณความดี ประกอบแต่ความดีเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวมความจริงมนุษย์ทุกคนควรแสวงหาและสะสมคุณงามความดีมาตลอดชีวิตเพื่อจะได้เก็บมาเป็นทุนทางใจ เป็นความภูมิใจของชีวิตในทุกช่วงจนวัยสูงอายุ ก็จะมีพลังใจในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าได้อย่างแท้จริง ผู้สูงอายุควรจะดำรงชีวิตให้มีคุณค่าดังต่อไปนี้

1. มีคุณค่าต่อตนเอง คำว่ามีคุณค่า ต่อตนเองนั้น หมายความว่า มองเห็นคุณค่าในตัวเอง รู้ว่าตัวเองมีความรู้ความสามารถด้านใด มีคุณงามความดีในเรื่องอะไรที่พอจะเป็นแบบอย่างและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ การสำรวจให้เห็นคุณค่าในตัวเองนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การสร้างคุณค่าด้านอื่นต่อไป

2. มีคุณค่าต่อครอบครัว การเป็นผู้สูงอายุให้มีคุณค่าต่อครอบครัวลูกหลานนั้น คือ การเป็นหลักชัยทางความคิด การให้กำลังใจ การสนับสนุนลูกหลานให้ประกอบคุณงามความดี การเป็นที่ปรึกษาได้ทุกเรื่อง ไม่ตำหนิลูกหลานแต่คอยชี้แนะในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม

3. มีคุณค่าต่อชุมชน การเป็นผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนใดก็ตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรมในชุมชน และวิถีชีวิตด้านต่างๆ ในชุมชน จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพันในผู้คนและชุมชน

4. มีคุณค่าต่อชุมชนวิชาชีพเดิม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ผ่านการประกอบอาชีพต่างๆ กัน การปฏิบัติตนให้มีคุณค่าต่อชุมชนวิชาชีพเดิมอาจทำได้ด้วยการเป็นที่ปรึกษาสนับสนุนกิจกรรมชมรมสมาคมต่าง ๆ ของวิชาชีพตนเองอาจด้วย ทรัพย์สินเงินทอง และการจัดกิจกรรม ก็ได้ เช่น สมาคมพยาบาล สมาคมเสริมสวย ฯลฯ

5. มีคุณค่าต่อสังคม สังคมประกอบด้วย ผู้คนมากมายต่างอายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม ในสังคมมีผู้ค่อยโอกาสมากมาย หากในวัยสูงอายุมิมีส่วนได้ช่วยเหลือ ผู้ที่เดือดร้อนค่อยโอกาสหรือทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ และ โครงการที่เป็นอาสาสมัครต่างๆ ก็เป็นการสร้างคุณค่าต่อสังคมได้

6. มีคุณค่าต่อประเทศชาติ การเป็นผู้สูงอายุที่ทำคุณประโยชน์ต่อแผ่นดิน บ้านเกิดเมืองนอน ตลอดจนปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้มีความรักในชาติบ้านเมือง ช่วยเหลือเกื้อกูลประเทศชาติ

ทุกวิถีทาง เช่น การประหยัด สร้างค่านิยมในความเป็นคนรักท้องถิ่นและคนไทย อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

7. มีคุณค่าต่อด้านศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจในศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำนุบำรุงศาสนา ตามกำลังความสามารถ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนานอกจากจะทำให้มีปฏิสัมพันธ์ในสังคมต่อ ศาสนิกชนร่วมกันแล้วยังเกิดความภูมิใจและเป็นประ โยชน์ต่อศาสนาอีกด้วย

การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในวัยสูงอายุตามหลักการทั้ง 7 ประการดังกล่าวจะช่วยให้ ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ และเกิดประ โยชน์ต่อผู้อื่นและ สังคมโดยรวมจะเป็นการสร้างคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ได้ แม้ร่างกายอาจต้องทรุด โทรมไปตามกาลเวลา แต่ คนที่สร้างคุณงามความดีและสร้างคุณค่าในชีวิต ได้จะทำให้จิตใจอึดเหนี่ยวเบิกบานตลอดกาล

จากที่กล่าวมาถึงความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่ อยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิต เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในชีวิตที่สะสมนาน ซึ่งประสบการณ์ต่าง ๆ นั้น สามารถนำมาสร้างคุณประ โยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมาย ทั้งนี้ การที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในตัวผู้สูงอายุให้เป็นประ โยชน์ต่อสังคมนั้นจะต้องให้ความสำคัญและเปิด โอกาสให้ ผู้สูงอายุเหล่านั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างจริงจัง ต่อไป

ลักษณะของผู้สูงอายุ

ลักษณะของผู้สูงอายุเกิดจากความเปลี่ยนแปลงตามอายุ ผมหขาว หน้าตาเหี่ยวข่น การเคลื่อนไหวเชื่องช้า ร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคม มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ และซึ่งทำให้ ผู้สูงอายุมีความสามารถในการกระทำต่างๆ ลดน้อยลงด้วย ซึ่งนักวิชาการ ได้กล่าวดังนี้

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 6-7) กล่าวถึง การกำหนดเป็นบุคคลสูงอายุว่า บุคคลผู้จะเข้า ข่ายเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกันโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็น ผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวน ปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี
3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง

4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง

ซาลิสกา กาปปีญญา (2552 : 13) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงวัยในผู้สูงอายุเป็นสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยสูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเสื่อมโทรมของร่างกาย ได้จำแนกลักษณะของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

1. ผิวหนังเหี่ยวห่น ผมหงอก ฟันสั่นคลอน ผู้หญิงจะหมดประจำเดือน และมีความเสื่อมโทรมโดยทั่วไปให้เห็น

2. มีความรู้สึกว่าตัวเองเรี่ยวแรงน้อยลง กำลังลดลง เห็นอย่างง่าย มองเห็นอะไรไม่ค่อยชัดเจน หูตึงรับคลื่นรสเลวลง ความจำเสื่อม เรียนรู้สิ่งใหม่ได้ช้าลง ความสามารถในการทำงานลดลง เจ็บป่วยง่ายและเมื่อเจ็บป่วยแล้วก็หายได้ช้า

3. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์กังวลง่ายและกลัวในสิ่งที่ไม่เคยกลัวมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลัวถูกทอดทิ้งและกลัวความตาย นอกจากนี้ยังรู้สึกหงอยเหงาเป็นนิจ ใจน้อยและสะเทือนใจง่าย บางคนกลายเป็นคนหุนหุนจิต โมโหง่าย ชอบแยกตัว บางคนมีอาการเศร้า ต้องการตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตาย แต่ก็มีบางคนกลายเป็นคนเพื่อเจ้าชอบ โอ้อวดและชอบต่อเติมความเป็นจริง

การจัดประเภทของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้สูงอายุแต่ละประเภทจะต้องมีความต้องการบริการสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกันไป ความเข้าใจต่อบริการสวัสดิการผู้สูงอายุที่ผ่านมาจึงถูกจำกัดด้วยการจัดรูปแบบ One Size fits for all ซึ่งไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้สูงอายุ อย่างแท้จริง

ธีรวรรณ ดันศิริ (2535 : 1 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 6 - 7) กล่าวว่า ผู้ที่ได้ล่วงเข้าสู่วัยสูงอายุนี้ จะตั้งอยู่ในลักษณะความถดถอยทางกายภาพและมีเหตุผลที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วย

1. เป็นผู้ที่มียายุ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีความเสื่อมตามสภาพมีกำลังถดถอยเชิงข้อจำกัด
3. เป็นผู้ที่สมควรให้ความอุปการะ
4. เป็นผู้ที่มีโรคควรได้รับความช่วยเหลือ

จากข้อมูลการศึกษา ลักษณะผู้สูงอายุข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ จะมีลักษณะทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมลงไปตามอายุของผู้สูงอายุ ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และ

สัมพันธภาพทางสังคมลดลง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิดภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หากไม่มีวิธีป้องกัน และการจัดการภาวะสุขภาพที่เหมาะสม

ปัญหาสุขภาพและการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุ

ในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หลายด้านรวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมยังเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความยากลำบาก ในการปรับตัว จนก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายและจิตใจตามมา หลายด้าน ดังนี้

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 19) กล่าวว่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุนั้นสืบเนื่องมาจากผู้สูงอายุมีปัญหาทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต จึงมีข้อจำกัดในการทำงาน บทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคมของผู้สูงอายุก็ลดลงทำให้มีการเปลี่ยนสภาพ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองไม่มีคุณค่า สูญเสียความเคารพนับถือตนเอง สูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากต้องออกจากงานหมดภาระติดต่อกับด้านธุรกิจการงาน หรือหมดภาระหน้าที่รับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคม ขาดรายได้หรือรายได้ลดลงทำให้ผู้สูงอายุต้องพยายามปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เอก ธนะสิริ (2542 : 45) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมของผู้สูงอายุ ความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุและเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการติดต่อกับบุคคล รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ จิตใจ ของผู้สูงอายุเป็นผลมาจากการสูญเสียต่าง ๆ เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก อันได้แก่ การตายจากของคู่ชีวิต ญาติสนิท เพื่อน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกถูกพรางจากบุคคลอันเป็นที่รักก่อให้เกิดความซึมเศร้าได้ง่าย การสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุเป็นวัยอันควรที่จะต้องออกจากงาน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมก็ลดลงด้วย เนื่องจากหมดภาระการติดต่อกับธุรกิจ การงานหรือหมดภาระหน้าที่รับผิดชอบ จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงาน รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า และยังมีผลทำให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคมหรือชุมชน ขณะเดียวกันก็ขาดรายได้หรือมีรายได้ลดลง ผลจากสิ่งเหล่านี้อาจทำให้ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตที่ยากลำบากในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ในวัยสูงอายุ บุตร ธิดา มักจะมีครอบครัวแยกย้ายไปอยู่ต่างหาก โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มจะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ซึ่งมีผู้สูงอายุกับลูกหลานของตนเองต้องลดลงกว่าแต่ก่อน บทบาทในการดูแลและเป็นที่ปรึกษาของลูกหลานจึงลดลง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเจ็บเหงาว่าเหว่ เกิดความซึมเศร้าและเบื่อหน่ายในการมีชีวิตอยู่ต่อไป

ธนารตี คำยา (2543 : 292) กล่าวว่า การระวังภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ ควรระวังภาวะเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ในรถยนต์หรือภายในห้องนอน การดื่มสุรา ขับรถโดยไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ไม่ข้ามถนนในที่จัดให้ข้าม เช่น ทางม้าลายหรือสะพานลอยข้ามถนน รวมถึงการเสี่ยงต่ออุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย สำหรับผู้สูงอายุนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้าน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันอุบัติเหตุสำหรับผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญต่อสภาพ แวดล้อมภายในบ้านซึ่งถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพอัน ได้แก่ สภาพการถ่ายเทอากาศภายในบ้าน การกำจัดขยะมูลฝอย ความเหมาะสมของแสงสว่าง การจัดให้ผู้สูงอายุพักในห้องซึ่งอยู่ชั้นล่างของตัวบ้าน ความมั่นคงแข็งแรงของบันได การจัดเครื่อง ใช้อให้เป็นระเบียบไม่เกะกะกีดขวางทางเดิน ลักษณะพื้นห้องน้ำที่ไม่ลื่นและมีราวหรืออุปกรณ์ให้ผู้สูงอายุเกาะเดิน ลักษณะส้วมที่ผู้สูงอายุใช้ควรมีที่ยึดเกาะสำหรับเหนี่ยวตัวเวลาลุกจากที่นั่ง การที่ยังคงต้องทำงานประจำโดยการยกของหรือเงินของหนัก ๆ ก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้เช่นกัน การสูบบุหรี่และการดื่มสุราทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้สูงอายุได้ เช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่น โดยพบว่าผู้ชายที่สูบบุหรี่ จะเสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ร้อยละ 88 และผู้หญิงที่สูบบุหรี่จะเสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ร้อยละ 28 การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุให้เกิดโรคและทำให้เพิ่มอาการของโรคต่าง ๆ ที่เป็นอยู่แล้ว เช่น นิโคตินทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้น การดื่มสุราทำให้เป็น โรคตับแข็ง พิษสุราเรื้อรัง ความต้านทานของร่างกายลดลง และทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การตรวจสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ ผู้สูงอายุควร ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 79) กล่าวว่า ปัญหาความเครียดในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอาจเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ซึ่งเป็นสิ่งธรรมชาติที่เกิดขึ้น ถือเป็นสิ่งธรรมชาติที่สำคัญส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ความตึงเครียดทางอารมณ์จะช่วยกระตุ้นให้คนพร้อมอยู่เสมอที่จะเผชิญต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เมื่อเกิดความตึงเครียดของอารมณ์ขึ้น คนเรามักจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาจัดการกับความเครียดนั้น พฤติกรรมการจัดการกับความเครียดเป็นพฤติกรรมที่กระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดและการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม โดยสามารถประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน รู้จักใช้วิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้การควบคุมระดับความเครียด การผ่อนคลายความเครียด หลีกเลี่ยงสาเหตุและเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม นักจิตวิทยาและจิตแพทย์ได้เสนอวิธีการที่จะแก้ปัญหาคความตึงเครียดของอารมณ์และปัญหาหัวใจ เช่น ควรหาที่ปรึกษา หลีกเลี่ยงปัญหาสักกระยะหนึ่ง อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ หางานทำเพื่อระงับความโกรธ ทำงานอดิเรก เล่นกีฬา ขอมแพ้บ้างในบางโอกาส ถือว่าการยอมแพ้ให้เป็น จะเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของการบรรลุ

วุฒิภาวะของบุคคล ความสำเร็จและความล้มเหลวเป็นของคู่กันหลีกเลี่ยงการหวังอะไรให้ได้หมด ทุกสิ่ง อย่างหวังในคนอื่นมากเกินไป จงค่อย ๆ ทำไปทีละอย่างพยายามปรับปรุงทักษะในเรื่อง มนุษย์สัมพันธ์ให้ดีขึ้น พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตให้สมดุลมีความกลมไสและศรัทธา ชีค หลักคำสอนในศาสนาเพื่อลดความตึงเครียดทางอารมณ์

พนมทวน ชูแสงทอง (2547 : 7) กล่าวว่า ปัญหาทางด้านจิตใจมีความวิตกกังวลง่าย หาก เป็นมาก จะนอนไม่หลับ หงุดหงิด เครียด ปวดเมื่อยตัว ภาวะเหล่านี้สามารถที่จะรักษาได้ นอกจากนั้นยังพบภาวะซึมเศร้ามีอาการเพี้ยน กิน ไม่ได้ หดหู่ อารมณ์ไม่ดี รู้สึกคน ไม่มีคุณค่า อยาก ตาย บางรายทำร้ายตัวเอง ระแวงไม่ไว้ใจ กลัวคนปองร้าย คุณหมอได้ให้คำแนะนำว่า ผู้สูงอายุควร ออกกำลังกายตามสภาพร่างกาย เช่น เดินเร็วแทนการวิ่ง ทำงานบ้านเบา ๆ รดน้ำต้นไม้ ว่ายน้ำ และ ไม่ควรเล่นกีฬาที่เน้นการแข่งขัน

ประพิมพ์ ศรีสวรรค์ (2549 : 196 - 208) กล่าวว่า การออกกำลังกาย ผู้สูงอายุควรมีการ ออกกำลังกายซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถทางด้านร่างกายและความสมบูรณ์ทั้งทาง ภายและจิตใจให้กับผู้สูงอายุ โดยเลือกชนิดของการออกกำลังกายตามความสามารถของตนเอง และ มีหลักสำคัญในการออกกำลังกาย คือ เริ่มออกแรงน้อย ๆ เบา ๆ ในตอนแรก แล้วเพิ่มปริมาณการ ออกแรงมากขึ้นอย่างช้า ๆ ควรเป็นการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องการความเร็ว และไม่เป็ นชนิดที่ออกกำลังกายหนักหรือเบาเกินไป การออกกำลังกายที่ผู้สูงอายุสามารถเลือกนำไปใช้ ได้แก่ การออกกำลังกายแบบแอโรบิค (Aerobic) ที่ฝึกความอดทนทั่วไป เป็นการออกกำลังกาย แบบ เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมีการยืดออก หรือหดเข้า ซึ่งเป็นการออกกำลังกายที่ใช้ออกซิเจนมากที่สุด ช่วยในการไหลเวียนของเลือดและการหายใจ การออกกำลังกาย โดยการเดิน หรือการวิ่งเหยาะ ๆ เป็นกิจกรรมการออกกำลังกายที่ดีที่สุดและปลอดภัยที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ การทำงานหรืองานอดิเรก ที่ต้องใช้แรงกายถ้าได้รับการจัดให้พอเหมาะจะเป็นการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุควรมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ควรทำทุกวันหรืออาจทำวันเว้นวัน หรือสัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง ก็ได้ ควรออกกำลังกายต่อเนื่องอย่างน้อยครั้งละ 20 - 30 นาที ถ้าออกกำลังกายแล้วรู้สึก เหนื่อยมาก เจ็บบริเวณหัวใจหรือร้าวไปที่ไหล่ซ้าย ตามัว เหนื่อยออกมาก ควรหยุดพักและปรึกษา แพทย์ หรือถ้ามีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง ควรออกกำลังกายตามคำแนะนำ หรือในควบคุมดูแลของแพทย์เท่านั้น

สรุปปัญหาของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่แล้วนั้น เป็นปัญหาด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุมักเป็นไปในทางเสื่อมลง ในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของ อวัยวะต่าง ๆ ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การเจ็บป่วย ด้านจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลง

บุคลิกภาพ และการรับรู้ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกน้อยใจ อ่อนไหว ไม่มีมั่นคง ด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และบทบาท ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวเกิดภาวะที่ซึมเศร้าที่ตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินวิถีชีวิต และเกิดความต้องการที่แตกต่างกันไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการต่อสู้ แสวงหาให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการเสมอ และความต้องการของมนุษย์นี้เองไม่มีที่สิ้นสุด คือ เมื่อความต้องการเกิดขึ้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความสำคัญขั้นนั้นจะลดความต้องการลงจนหมดความสำคัญไป แต่จะเกิดความต้องการสิ่งใหม่แทน

ความหมายของความต้องการ

มนุษย์มีความต้องการ มีความอยากเป็น มีความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดมีสิ่งเร้ามากระตุ้น และมีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการสิ่งใหม่มาทดแทนที่อยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 108) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง สภาวะที่อินทรีย์ขาดความสมดุล ขาดบางสิ่งบางอย่างแล้วต้องการได้รับสิ่งนั้น เช่น ขาดอาหารทำให้หิวก็ต้องการอาหารเพื่อรับประทาน หนาว เพื่อย เนื่องจากพักผ่อนไม่เพียงพอก็ต้องการพักผ่อน ไม่มีเงิน ขาดเงินก็ต้องการเงินสำหรับค่าใช้จ่าย ไม่ได้รับการยอมรับยกย่อง ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีเกียรติยศ ก็ต้องการยอมรับ ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการทางด้านจิตใจ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 371) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง ความอยากได้ ใครได้ หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาดสมดุล เนื่องจากมีสิ่งเร้า มากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้วร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

อริยา กูหา (2546 : 2) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง ความต้องการต่าง ๆ ที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นตัวผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อลดความต้องการนั้น ๆ

แมกนีส (McNeil. 1997 ; อ้างถึงใน อติสร ปรีดาธรรม. 2549 : 30) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง สภาพการณ์ที่มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมหรือเจตคติ ในสถานะที่ยอมรับกับสถานะที่ได้จากการสังเกต

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการ หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่มักจะมี แนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องมุ่งไปสู่ความต้องการนั้น ๆ คือการตอบสนอง ความต้องการ เช่น ถ้าขาดอาหารทำให้เกิดความหิวเราต้องการหาอาหารเพื่อรับประทานและยับยั้ง อากาศหิว และเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

ลักษณะของความต้องการ

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เรียงลำดับจาก ต่ำสุดไปถึงสูงสุด โดยที่มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นต่ำสุดจนเป็นที่ พอใจก่อนที่ความต้องการขั้นสูง โดยความต้องการของเหล่านั้นของมนุษย์แต่ละคนจะแตกต่างกัน

ไรค์ และ มอนเทก (Rine & Montag. 1976 : 8 ; อ้างถึงใน มณฑิรา เขียวยิ่ง และคณะ. 2540 : 16 -17) ได้แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเพื่อดำรงชีวิต เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่ต้องบรรลุเพื่อให้มนุษย์อยู่อย่างปกติ ได้แก่ ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน การออกกำลังกาย ความสุขสบายเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย ความสะอาดของร่างกายทั่วไป และความสะอาดของสภาพแวดล้อม ความต้องการคุณสมบัติของ ร่างกาย ตลอดจนความต้องการขับถ่าย

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Needs) ได้แก่ความต้องการด้านความรัก ความเป็นเจ้าของ ต้องการความมั่นคง ความเป็นอิสระ การพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ความสำเร็จ

3. ความต้องการด้านวิญญาณ (Spiritual Needs) ได้แก่ความต้องการความเชื่อถือ ความหวัง ความมีศักดิ์ศรี ความมีเหตุผล การปลอบใจ และเสรีภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 48 - 51) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับ ความต้องการมีชีวิต การดำรงชีวิต วุฒิภาวะไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้แต่อย่างไร เกิดขึ้นเนื่อง จากความต้องการทางด้านร่างกายของเราเป็นสำคัญ เป็นแรงขับเบื้องต้นที่ร่างกายถูก กระตุ้นทำให้เกิดความรู้สึกว่องไว กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวาที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า เกิดขึ้นจาก สภาวะทางอารมณ์ สิ่งกระตุ้นทั้งจากภายนอกและภายใน ได้แก่

1.1 ความต้องการอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

1.2 ความต้องการน้ำ เพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย ร่างกายของเราเสียน้ำ เนื่องจากอากาศร้อน การออกกำลังกาย การทำงานหนักทำให้เหงื่อออกจากร่างกาย

1.3 ความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านนี้เริ่มเมื่อคนเราเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นวัยผู้ใหญ่ การแสดงออกถึงความต้องการทางเพศนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ความพึงพอใจ รสนิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น

1.4 ความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม คนเราคำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยความสมดุลทางร่างกาย อุณหภูมิที่ไม่สูงเกินไป และต่ำเกินไปพอที่ร่างกายจะทนได้

1.5 ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วย เพื่อให้ร่างกายเกิดความปลอดภัยจากความเจ็บปวดเป็นไข้ของร่างกาย ทำให้ร่างกายพยายามสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เมื่อมีคนอื่นมาทำร้ายคนเราก็จะหลีกเลี่ยง หรือต่อสู้ป้องกันตัว

1.6 ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ เพื่อผ่อนคลายให้ร่างกาย ได้มีโอกาสสะสมพลังงานใหม่และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย

1.7 ความต้องการอากาศบริสุทธิ์ที่มีก๊าซออกซิเจนสำหรับหายใจเราอาจอดข้าวอดน้ำได้หลายชั่วโมง แต่กลับหายใจได้ไม่นาน

1.8 ความต้องการขับถ่าย เป็นการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียว กับอาหารและน้ำ เพราะของเสียเหล่านี้จะเป็นพิษกับร่างกาย ทำให้เราอึดอัดไม่สบาย บางครั้งอาจทำลายชีวิตได้

2. ความต้องการทางจิตใจและสังคม (Psychological and Social Needs) ความต้องการประเภทนี้ค่อนข้างซับซ้อนและเกิดขึ้นจากสภาพสังคม วัฒนธรรมการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางสังคมและจิตใจนี้ยังแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและฐานทางสังคมของบุคคล รวมทั้งเวลาและ โอกาสที่แตกต่างกันออกไปด้วยลักษณะสำคัญของความต้องการทางจิตใจและสังคม ดังนี้

2.1 ความต้องการที่เกิดจากสังคมที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละคนสิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

2.2 ความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์เราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและเลือกกระทำได้บางที่เราก็ต้องการศึกษาว่าจะเริ่มอย่างไร และควรทำอย่างไรต่อไป

2.3 ความต้องการนี้เปลี่ยนแปลงได้แม้ในบุคคลเดียวกัน

2.4 ความต้องการนี้มีมากขึ้นเมื่ออยู่รวมกลุ่มมากกว่าอยู่คนเดียว

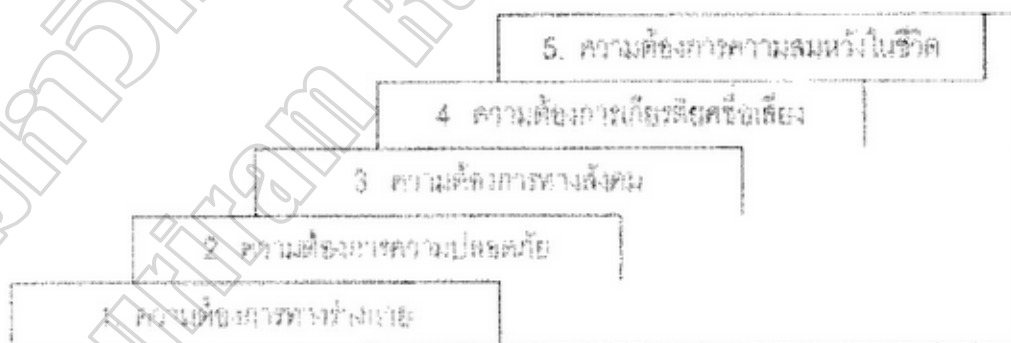
2.5 ความต้องการนี้เป็นพฤติกรรมปกปิดมากกว่าพฤติกรรมเปิดเผย

2.6 ความต้องการที่มองไม่เห็นเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม

2.7 ความต้องการทางจิตใจ และสังคมมีอิทธิพลที่จะผลักดันให้คนเราทำอะไรก็ได้

มาสโลว์ (Maslow, 1954 : 80-91 ; อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2544 : 30) ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์นั้นสามารถจัดเป็นลำดับได้ 5 ชั้น ตามลำดับความสำคัญมาก่อนหลังได้ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ได้แก่ อาหาร น้ำดื่ม ความต้องการที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ และความต้องการอื่นๆ ของร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและการป้องกันภัยอันตรายจากสิ่งรอบตัวและจากการทำร้ายจิตใจ
3. ความต้องการที่จะผูกพันทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความรัก ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับและมิตรภาพ
4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นและได้รับการยกย่องจากสังคม (Esteem Needs) ได้แก่ การเคารพนับถือตนเอง การเป็นตัวของตัวเองและการประสบความสำเร็จ การมีฐานะในวงสังคม การได้รับการยอมรับจากคนอื่นและการได้รับความสนใจจากคนอื่น
5. ความต้องการที่จะประจักษ์ตน (Self-actualization Needs) ได้แก่ แรงผลักดันที่ทำให้คนสามารถเป็นในสิ่งที่ตนเป็นได้ดีที่สุด ซึ่งรวมถึงการเจริญเติบโต การได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่และความปรารถนา

ภาพประกอบ 2.1 แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์
ที่มา : มาสโลว์ (Maslow, 1954 : 80-91 ; อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา 2544 : 30)

สรุปได้ว่า มนุษย์มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย รวมทั้งสิ่งอื่นๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปความต้องการเหล่านี้ยากที่จะได้รับการตอบสนอง ทุกอย่าง ทุกวันนี่คนเราพยายามทำงานก็เพื่อจะนำเงินมาตอบสนองความต้องการของคน เพราะเงิน เป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปแล้วการทำงานไม่ใช่เพื่อเงินแต่เพียง อย่างเดียวเสมอ การทำงานเพื่อเงิน เป็นเพียงเหตุผลประการหนึ่งเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่คน ต้องการได้รับการทำงาน ซึ่งบางครั้งเงินไม่สามารถซื้อความต้องการบางอย่างได้

ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในสังคม มีความต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น และเพื่อต้องการความก้าวหน้า ได้มีนักมานุษยวิทยาได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Need Hierarchy)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 51) กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow) โดยได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

1.1 บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

1.2 ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

1.3 ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับชั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อ มาสโลว์ ได้อธิบายว่าความต้องการของบุคคล มี 7 ชั้นตอน ตามลำดับ ดังนี้

1.3.1 ความต้องการของร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของมนุษย์ ได้แก่ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม การบรรเทาความเจ็บปวดต่างๆ เป็นต้น

1.3.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety and Security Needs) ความต้องการมีอิสระและปลอดภัยจากภัยคุกคามต่างๆ

1.3.3 ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongginess, Social and Love Needs) ความรู้สึกว่าคุณได้รับความเป็นมิตร ความรักความมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกับกลุ่ม

1.3.4 ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ (Self-esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน

1.3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนชอบ หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะนี้

1.3.6 ความต้องการทางสุนทรียะ (Aesthetic Needs) เป็นความต้องการเพื่อความยินดี ความงาม ความละเอียดอ่อนทางจิตใจและคุณธรรม

1.3.7 ความต้องการตระหนักในคุณค่าแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการเสริมเติมเต็มเพื่อความรู้สึกรสำเร็จในชีวิต เพื่อใช้ศักยภาพสูงสุดของตน และเพื่อพัฒนาความรู้สึกรในคุณค่าของตน บุคคลที่บรรลุถึงขั้นนี้มักเข้าถึงปรัชญาชีวิต ได้รับประสบการณ์สูงสุด (Peak Experience) บรรลุความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงของชีวิต และตระหนักในชีวิตได้ด้วยตนเอง ซึ่งบางคนใช้คำว่าเข้าถึงสัจธรรมแห่งชีวิต

2. ทฤษฎีความต้องการของ เมอร์เรย์ (Murray's Manifest Needs)

เมอร์เรย์ (Murray, 1992 : 282; อ้างถึงใน เรียม ศรีทอง, 2542 : 71) กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ ซึ่งอธิบายว่า ความต้องการของบุคคลมีความต้องการหลายอย่างในเวลาเดียวกันได้ ความต้องการของบุคคลที่เป็นความสำคัญ เกี่ยวกับการทำงานมีอยู่ 4 ประการ คือ

2.1 ความต้องการความสำเร็จ หมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

2.2 ความต้องการมีมิตรสัมพันธ์ ความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น โดยคำนึงถึงการยอมรับของเพื่อนร่วมงาน

2.3 ความต้องการอิสระ เป็นความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง

2.4 ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และต้องการที่จะควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของตน

3. ทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของ แมคคลีแลนด์ (McClelland's Achievement Motivation Theory)

แมคคลีแลนด์ (McClelland, 1975 : 147 ; อ้างถึงใน ปราณี รามสูตร, 2545 : 90) กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของ แมคคลีแลน ว่า แมคคลีแลน ได้เสนอแนวคิดความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ประการ คือ

3.1 ความต้องการประสบความสำเร็จ (Needs for Achievement) เป็นความต้องการมีผลงานและบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา

3.2 ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (Needs for Affiliation) เป็นความต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

3.3 ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) เป็นความต้องการมีอิทธิพล และครอบงำเหนือผู้อื่น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีความต้องการทั้ง 3 ทฤษฎี จะเห็นว่าส่วนใหญ่จะจำแนก ความต้องการของมนุษย์ โดยเน้นความต้องการทางด้านจิตใจ ยกเว้นทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ มีแนวคิดว่ามนุษย์ จะมีความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับผลสำเร็จ ในระดับ ขึ้นต่อไปจะเป็นความต้องการทางด้านจิตใจ

มาตรฐานความต้องการของผู้สูงอายุ (Need of The Elderly)

ผู้สูงอายุจะมีลักษณะเฉพาะตัว ความเป็นปัจเจกของตน จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นคุณสมบัติที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ หรือเฉพาะของผู้สูงอายุ ซึ่งจะพบในผู้สูงอายุแต่ละคนแตกต่างกันไป ดังนั้นความต้องการของผู้สูงอายุ จึงแตกต่างกัน และหากไม่ได้รับการตอบสนอง ย่อม ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ความต้องการของผู้สูงอายุ นักวิชาการ ได้เสนอไว้ ดังนี้

สายสวาท เกตราสุวรรณ (2542 : 32 - 33) ได้แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support) ผู้สูงอายุเมื่อปล่อยให้โดดเดี่ยว หรือแยกตัวอยู่คนเดียวขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจรวมทั้งทางเศรษฐกิจ จึงต้องหันไปพึ่งความช่วยเหลือจากบุคคล หรือองค์การสงเคราะห์ภายนอกครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการสนับสนุนจากครอบครัวดั้งเดิมของตน ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นอาสาสมัคร องค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรภาคเอกชนทั้งที่องค์กรศาสนา และองค์กรที่ไม่ใช่ศาสนาก็ได้

2. ความต้องการด้านประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกันชรา เมื่อเข้าสู่วัยชราภาพและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะได้รับบำนาญชราเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่สภาพในบั้นปลายชีวิตไม่เป็นภาระของบุตรหลานและสังคม

3. ความต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภท ในสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น ให้มีโอกาสรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเองในการปรับปรุงตนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่จะลดความพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลงถ้าครอบครัวและสังคมได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุรู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบั้นปลายของชีวิต

5. ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ (The Elderly Social Needs)

5.1 ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวกลุ่มและสังคม (Sense of Belonging)

5.2 การต้องการการยอมรับและยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัวและสังคม (Sense of Recognition)

5.3 ความต้องการเป็นบุคคลที่สำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มของชุมชน และของสังคม (Sense of Importance)

5.4 ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับลูกหลานในครอบครัวและสังคมได้ (Better Relationships and Adaptation Adjustment)

5.5 ความต้องการมีโอกาสทำสิ่งที่ตนปรารถนา (Sense of Opportunity)

6. ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and psychological Needs) เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติของร่างกายต้องการเพื่อเสริมสร้างร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ ความต้องการด้านร่างกายได้แก่ ความต้องการปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ส่วนความต้องการทางด้านจิตใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้แต่รู้สึกได้ อาทิ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) โดยเฉพาะความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ที่ปลอดภัยปราศจากความวิตกกังวลหวาดกลัว และการมีสุขภาพกายและจิตที่ดี นอกจากนี้ยังมีความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมและครอบครัว ความต้องการมีโอกาสดำเนินงาน (Opportunity Needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

7. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยในการจัดหาอาชีพให้เพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้เพื่อตนเองจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ คือ ความต้องการที่จะช่วยตนเองเพื่อให้พ้นจากสภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการข้อ 2 และ 4 ดังกล่าวมาแล้ว

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2549 : 83 – 85) ได้กำหนดสาระเป็นแผนแม่บทเพื่อขึ้นการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ โดยให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การพัฒนาการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติและการจัดการประเมินผลเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำไปจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนดังนี้

1. สถานการณ์ของการพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย ประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรงก่อให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ตามมาพบว่าปัญหาสังคมเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขได้แก่

- 1.1 ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด
- 1.2 ปัญหาความยากจนและการว่างงาน
- 1.3 ปัญหาโรคเอดส์
- 1.4 ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 1.5 ปัญหาด้านการศึกษา
- 1.6 ปัญหาครอบครัว
- 1.7 ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรม
- 1.8 ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและปัญหากลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้แก่

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนา

เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมการปฏิรูปการบริหารจัดการและพัฒนาวิธีการและมาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบระบบบริการทางสังคมได้โดยการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคม องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสวัสดิการสังคมทั้งในระดับครอบครัวชุมชนและประเทศตลอดจนพัฒนาบุคลากรและอาสาสมัครในการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ให้เพียงพอ

มีการตรวจสอบและควบคุมจรรยาบรรณรวมทั้งพัฒนาวิธีการทางสังคมสงเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 70 มาตรา 80 มาตรา 82 มาตรา 83 และมาตรา 86 ที่ให้รัฐดำเนินการคุ้มครองทางสังคมแก่ประชาชนทั่วไป ระดับบุคคล กลุ่มชุมชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพจึงได้กำหนดมาตรการในการพัฒนาการจัดการสวัสดิการสังคมโดยคำนึงถึงหลักบูรณาการและให้ครอบคลุมงานสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุดังนี้

2.1 สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย

2.1.1 ให้ความสำคัญแก่การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยสนับสนุนทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างให้คนมีสุขภาพดี

2.1.2 ปรับปรุงพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรมและครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสและประชาชนทุกคนควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจทั้งในระดับบุคคลและองค์กรที่นำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในระบบประกันสุขภาพ

2.1.3 ส่งเสริมพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายกายและฝ่ายจิตและปรับปรุงดำเนินงานเพื่อให้สามารถรองรับการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

2.1.4 สร้างกลไกในการประเมินผลระบบสุขภาพทั้งในด้านคุณภาพความเป็นธรรมและประสิทธิภาพ โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดระบบสุขภาพในการดูแลผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส

2.2 สวัสดิการด้านการศึกษา

2.2.1 เพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีการศึกษาฝึกรอบมแก่ผู้ว่างงานผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนการศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษิตตามอัธยาศัย

2.2.2 การใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย

2.2.3 ส่งเสริมการศึกษาพิเศษแก่ผู้พิการและขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส

2.3 สวัสดิการด้านนันทนาการ

2.3.1 สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงนิเวศน์และเชิงวัฒนธรรม

2.3.2 พัฒนาสวนสาธารณะสวนสุขภาพและสนามกีฬาในเมืองให้เพียงพอ

2.3.3 ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ

2.4 สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

2.4.1 จัดหาที่อยู่อาศัยตามความต้องการของประชาชน โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยผู้ใช้แรงงานและผู้สูงอายุ

2.4.2 พัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและปรับปรุงชุมชนให้น่าอยู่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีมีระบบสาธารณูปโภคและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม โดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

2.4.3 จัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวให้แก่ประชาชนที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนได้อย่างทั่วถึง

2.5 สวัสดิการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.5.1 การพิทักษ์สิทธิและคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กเยาวชนสตรีผู้สูงอายุ

2.5.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนดำเนินการ ในกิจกรรมที่ มุ่งเสริมสร้างสังคมสมานฉันท์ที่มีขนัตริธรรมเคารพต่อความหลากหลายของบุคคลกลุ่มต่างๆ บน พื้นฐานของศาสนาชาติพันธุ์เพศและวัยเพื่อจัดความขัดแย้งและการเลือกปฏิบัติ

2.5.3 พัฒนาระบบและวิธีการในการเฝ้าระวังการป้องกันสาธารณสุขภัยและ การช่วยเหลืออย่างครบวงจร

2.6 สวัสดิการด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและค้อยโอกาส

2.6.1 ปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้มีสภาพบังคับมากขึ้นเพื่อให้คนจนและผู้ค้อยโอกาส ได้รับสิทธิโอกาสและความเสมอภาคในด้านต่างๆ

2.6.2 โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุให้แก่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนไร้ที่อยู่อาศัยและขาด ผู้อุปการะในรูปของศูนย์บริการผู้สูงอายุ

2.6.3 การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเป็นรายเดือน

2.6.4 สนับสนุนให้มีโครงการลงทุนเพื่อสังคม ได้มีโครงการช่วยเหลือผู้ค้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2.6.5 ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการปลูก จิตสำนึกและใช้มาตรการการลดหย่อนภาษีรายได้แก่บุตรซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็น บุพการี

โกวิทช์ พวงงาม (2552 : 441 - 445) กล่าวว่า ความต้องการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน 6 ด้าน โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1. มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล

1.1 จัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ

1.2 บริการตรวจสุขภาพที่บ้าน

1.3 บริการให้ความรู้ แนะนำ การดูแลสุขภาพที่ถูกรวิธีให้กับผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ เช่น การจัด โครงการฝึกอบรมให้ผู้ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน

1.4 บริการตรวจสุขภาพประจำปี

1.5 บริการให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพและ โรคภัยไข้เจ็บเป็นรายบุคคล

1.6 ออกบัตรประจำตัวให้กับผู้สูงอายุเพื่อรักษาฟรีใน โรงพยาบาล ผู้สูงอายุมีสิทธิรับ การรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลแห่งนั้น โดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลใน ที่นี้หมายถึง เงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาล ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้

1.6.1 ค่ายา ค่าผ่าตัด ค่าน้ำเกลือ ค่าเลือด และส่วนประกอบของเลือดหรือสาร ทดแทนหรืออาหารทางเส้นเลือด ค่าออกซิเจนและอื่น ๆ ทำนองเดียวกันนี้ซึ่งใช้เพื่อการบำบัด โรค

- 1.6.2 ค่าอวัยวะเทียม และอุปกรณ์ในการบำบัดโรค รวมทั้งค่าซ่อมแซม
- 1.6.3 ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าตรวจโรค ค่าวิเคราะห์โรค ค่าชันสูตรโรค
ค่าตรวจโดยห้องทดลอง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของผู้ป่วยใน แต่ไม่รวมถึงค่าจ้างพยาบาลพิเศษ
ค่าธรรมเนียมพิเศษ และค่าบริการอื่นทำนองเดียวกันที่มีลักษณะเป็นเงินตอบแทน
- 1.6.4 ค่าอุดฟันธรรมดา ค่าถอนฟัน ค่าทำฟันปลอมที่ใช้อะคริลิก (Acrylic)
เป็นฐาน
- 1.6.5 ค่าบริการส่งเสริมสุขภาพและกายภาพบำบัด
- 1.6.6 ค่าห้องและค่าอาหารสามัญตลอดเวลาที่เข้ารับการรักษาพยาบาล
- 1.6.7 ค่าตรวจสุขภาพประจำปี
- 1.7 การบริการทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก
และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- 1.8 บริการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล
- 1.9 การประกันสุขภาพ
- 1.10 บริการด้านกายภาพบำบัด
2. มาตรฐานด้านรายได้
- 2.1 จัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและ ไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ
- 2.2 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.3 การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน
- 2.4 จ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ
- 2.5 การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- 2.6 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ
- 2.7 ให้ส่วนลดในรายการต่าง ๆ เช่น ค่าชื้อยา ค่าโดยสารรถสาธารณะ ค่าโรงแรม
ภัตตาคาร กิจกรรมด้านบันเทิง และสถานที่ราชการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน อุทยานแห่งชาติ
 ฯลฯ ตลอดจนค่าบริการด้านทันตกรรม
- 2.8 ให้ทุนประกอบอาชีพที่เหมาะสม
3. มาตรฐานด้านที่พักอาศัย
- 3.1 บ้านพักคนชรา เป็นบริการที่พักรักษาที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ
ร่างกายและอารมณ์ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือปัญหาอื่น ๆ อันเป็นเหตุจำเป็นที่
ต้องแยกออกจากครอบครัว หรือผู้มีรายได้น้อย โดยจัดบริการดังต่อไปนี้

- 3.1.1 อาหาร 3 มื้อ
- 3.1.2 เสื้อผ้า เครื่องนอน เครื่องใช้ประจำวันตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 3.1.3 บริการสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิต
- 3.1.4 บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์
- 3.1.5 บริการด้านศาสนกิจตามลัทธิที่นับถือ
- 3.1.6 บริการฌาปนกิจศพสำหรับผู้สูงอายุที่ไร้ญาติ
- 3.2 สถานพยาบาล เป็นบริการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรักษาพยาบาลเป็นประจำและต่อเนื่อง หรือต้องการการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด
- 3.2 บ้านพักคนชราที่ต้องเสียค่าบริการส่วนหนึ่ง
- 3.4 บริการครอบครัวอุปการะ เป็นการบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือไร้ที่พึ่ง
- 3.5 การจัดที่พักอาศัยและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
4. มาตรฐานด้านนันทนาการ
 - 4.1 การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ
 - 4.2 ศูนย์บริการผู้สูงอายุ เพื่อให้การปรึกษาแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก เป็นต้น
 - 4.3 สโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษา การรับปรึกษาปัญหา การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ
 - 4.4 บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์
 - 4.5 การจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย
 - 4.6 การทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่
5. มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง
 - 5.1 โอกาสในการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม
 - 5.2 การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น

5.3 การสงเคราะห์การจัดการศพตามประเพณี

5.4 จัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยมี ลักษณะการให้บริการ ดังนี้

5.4.1 การบริการภายในศูนย์ ได้แก่ การบริการด้านสุขภาพอนามัย ภายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเสริมความรู้ นันทนาการ และกิจกรรมด้านศาสนา เป็นต้น

5.4.2 บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการออก หน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมชม ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญหา บริการด้านสุขภาพอนามัย และบริการ ด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

5.4.3 บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นการบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา ความเดือดร้อนเฉพาะหน้าโดยการรับเข้าบ้านพักฉุกเฉินเป็นการชั่วคราว

5.5 บริการด้านศาสนกิจ และบริการฌาปนกิจให้คนชราที่ไม่มีญาติ

5.6 จัดฌาปนกิจสงเคราะห์

5.7 ถดหย่อนภาษีเงินได้ให้แก่บุตร ซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี และ ไม่มีรายได้ หรือรายได้น้อยกว่า 30,000 บาท (ซึ่งขณะนี้กรมสรรพากรได้ดำเนินการในส่วนดังกล่าว แล้ว)

5.8 จัดให้มีกฎหมายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ

5.9 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้าย ของชีวิต

5.10 ฌรรงค์ให้คนในครอบครัว และชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

5.11 ส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ

5.12 ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้ และข้อมูลแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

5.13 บริการด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย สิทธิ และสวัสดิการ

5.14 การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหา ประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง

5.15 การให้คำแนะนำ ปรึกษา หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือใน ทางแก้ไขปัญหาคือครอบครัว

6. มาตรฐานด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

จัดตั้งและพัฒนาทางด้านสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเน้นการให้บริการถึงบ้านและมีการสอดคล้องประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม โดยครอบคลุมบริการดังต่อไปนี้

6.1 ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6.2 ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน

6.3 บริการเยี่ยมบ้าน

6.4 ระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

6.5 บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล

6.6 จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน

6.7 จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

6.8 ให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล

6.9 สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกัน ในชุมชน

6.10 บริการแม่บ้าน โดยการจัดส่งแม่บ้านไปช่วยเหลือผู้สูงอายุ ในการทำงานบ้าน

ต่าง ๆ เช่น การจ่ายของทำความสะอาดบ้านประกอบอาหาร และการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสบายขึ้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 43 - 44 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 23) ได้จำแนกความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการพื้นฐาน คือ ความต้องการสากลที่ผู้สูงอายุในโลกต้องการแสวงหาให้ได้มาเท่ากับเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะอยู่สังคมวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามจากการสำรวจความต้องการพื้นฐานในวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจสรุปได้ว่าผู้สูงอายุในโลกต่างมีความต้องการตรงกันที่จิตใจ กล่าวคือ

1.1 ผู้สูงอายุพยายามมีชีวิตนานเท่าที่จะเป็นไปได้หรืออย่างน้อยก็อยู่ไปจนกว่าความพึงพอใจในสิ่งรอบตัวนั้นไม่มีความหมาย หรือเมื่อถึงแก่ความตาย

1.2 ผู้สูงอายุพยายามรักษาพลังและศักยภาพทางร่างกายและทางสมองให้คงอยู่ให้มากที่สุด และใช้ประโยชน์จากพลังและศักยภาพดังกล่าวอย่างสูงสุดเท่าที่จะทำได้

1.3 ผู้สูงอายุพยายามป้องกันและธำรงไว้ซึ่งสิทธิพิเศษที่เคยเป็นในชีวิตวัยต้น เช่น ความรู้ ความชำนาญ ทรัพย์สินสมบัติ เกียรติคุณและอำนาจ

2. ความต้องการขั้นสูง ความต้องการที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่ายอาจเป็นความต้องการเฉพาะหน้าหรือระยะยาว หรือเป็นจุดหมายปลายทางของผู้สูงอายุเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ และจะถูกปรุงแต่งโดยวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วยเข้ากับลักษณะที่วิถีชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผลจากการขัดเกลาของแบบแผนและบรรทัดฐานของสังคม

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุย่อมมีความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระให้กับบุตรหลาน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรม และเป็นไปตามความต้องการตามมาตรฐาน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีส่วนร่วมในสังคมทุกระดับ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

“คุณภาพชีวิต” เป็นคำพูดที่รู้จักกันแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในหมู่นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการพัฒนา เพราะคำว่าคุณภาพชีวิตถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางสังคม คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่คนสนใจให้ความหมายและกล่าวถึงกันมานานแล้ว ดังปรากฏว่ามีนักปราชญ์ นักการศาสนา และนักเขียน ได้กล่าวถึงการมีชีวิตที่ดี (Good-life) การอยู่ดี กินดี มีสุข (Well-being) ซึ่งก็หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมานานนับศตวรรษ (วิภาวดี ดวงแก้ว. 2551 : 26)

ความหมายของคุณภาพชีวิต

ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตนั้น มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความกันอย่างกว้างขวาง ส่วนมากความหมายเหล่านั้นจะมีความหมายคล้ายคลึงหรือมีความสอดคล้องกันดังนี้ ยูเนสโก (Unesco.1998 : 27 ; อ้างถึงใน วิภาวดี ดวงแก้ว. 2551 : 26 - 27) ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึง คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ (มีความสุข ความพอใจ) ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล

พัชรินทร์ เพชรฤทธิ์ (2551 : 30) กล่าวว่า นักวิชาการศึกษาและนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของ “คุณภาพชีวิต” หมายถึง “การมีชีวิตที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัว อยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขและทำให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย”

อุษกร เหมือนเดช (2552 : 20) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง การศึกษาความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางการศึกษา อนามัย และเศรษฐกิจ ตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ บุคคลอยู่ในที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลอีกด้วย

จึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม ได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมตลอดจนการแสวงหา สิ่งที่คุณปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

ในสังคมปัจจุบัน การที่บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากจะต้องประกอบด้วย ปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยทั่วไป ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แล้ว บุคคลนั้นยังต้องมีความต้องการในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้นต้องมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะสังคมที่คนอาศัยอยู่

อา ซี ชามา (Arcea Chama .1975 : 9 - 11 ; อ้างถึงใน วิฑูรย์ เดโช. 2541 : 11) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเป็นความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อน (Complex) ที่เป็นทั้งความพึงพอใจอันเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและในด้านสังคมทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยมีองค์ประกอบ 2 ประเภท คือ

1. องค์ประกอบทางกายภาพ โดยพิจารณาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ อันมีปัจจัยทางด้านอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ
2. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นปริมาณและคุณภาพ อันมีปัจจัยทางการศึกษา รายได้ เพื่อบ้าน การมีงานทำ การบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุข สภาพแวดล้อมในการทำงาน

ออเรน เค คอนดู (Orange Kondoo. 1985 : 66 ; อ้างถึงใน ผจกญ เฉลิมสาร. 2546 : ออนไลน์) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. มาตรฐานความเป็นอยู่ทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย อาหารหรือโภชนาการ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก โรงเรียน โรงพยาบาล การสุขภาพเป็นต้น
2. จิตใจหรืออารมณ์ ประกอบด้วย ความรักหรือความเป็นเพื่อน การแต่งงานหรือการมีบุตร ครอบครัว นันทนาการหรือการใช้เวลาว่าง การศึกษา ความพึงพอใจในงานและความมั่นคง สถานภาพ ความมั่นคงในวัยชรา เป็นต้น

3. ความรู้สึนึกคิด ประกอบด้วย การมีอิสระต่อความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อ กิตติ สมาน ไทย (2542 : 30 ; อ้างถึงใน พรอนันต์ กิตติมั่นคง. 2547 : 26) กล่าวว่า องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์เรานั้น ตามทรรศนะของนักจิตวิทยาได้แบ่งคุณภาพชีวิตของมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านกาย ได้แก่ โครงสร้างทางร่างกายและสุขภาพร่างกายรวมถึง ด้านบุคลิกภาพด้วย

2. ด้านจิตใจ ได้แก่ สภาพจิตใจและสุขภาพจิต รวมถึงด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย
3. ด้านสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม ยศ ตำแหน่ง เกียรติยศชื่อเสียงการยอมรับนับถือ รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย

4. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจการเงินและรายได้ที่มั่นคง เป็นต้น จากองค์ประกอบคุณภาพชีวิตเหล่านี้ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะกฎของธรรมชาติ คือ มีการเกิด มีแก่ มีเจ็บ และมีการตายจากไป จึงทำให้นุชนยุคเกิดความต้องการด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อมุ่งความสำเร็จให้แก่ตนเองสืบต่อไป

ความหมายของสุขภาพ

สุขภาพ (Health) หมายถึง สุขภาพที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางวิญญาณ สุขภาพมิได้หมายถึงเฉพาะความพิการและการไม่มีโรคเท่านั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงทั้งปัจจัยด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ (2550 : 2) กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย คือ ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่มีโรค ไม่พิการ ไม่มีอุบัติเหตุอันตราย มีสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยส่งเสริมสุขภาพ

กิตติ สมานไทย (2542 : 20) กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ความปลอดภัย ความไม่มีโรค โดยมีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตและทางสังคม

สุรีย์ แฉวเที่ยง (2545 : 12 ; อ้างถึงใน วิภาวดี ดวงแก้ว, 2551 : 27) กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง การมีร่างกายที่แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดี และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ผู้มีสุขภาพดีถือว่าเป็นกำไรของชีวิต เพราะทำให้ผู้เป็นเจ้าของชีวิตอย่างเป็นสุข

สรุปสุขภาพ หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่สามารถสนองตอบความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่ค้ำจุนตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคม พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ชีวิตจะมีคุณภาพได้ต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ร่วมกันทำหน้าที่ตามบทบาท

องค์ประกอบของสุขภาพ

โดยธรรมชาติร่างกายของคนเราต้องมีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรงเพื่อต่อสู้โรคภัยไข้เจ็บ ต่าง ๆ และจะต้องมีชีวิตที่ยืนยาวพอสมควร ซึ่งร่างกายจะได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต 6 อย่าง ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเพราะ

ชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การที่บุคคลใดมีสุขภาพดี ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

ปรด ปฐพีทอง (2547 : 27 - 28) กล่าวว่า สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) คือ การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เป็นการดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบำบัดเสริม เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาพที่ดี และป้องกันรักษาโรค ในปัจจุบันมีการนำการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไปใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้หรือผู้ที่มีความไม่สบาย ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น (Holistic Medicine) การแพทย์แบบองค์รวมได้รับความนิยมน้อยแต่แพร่หลายในหลายประเทศ เปรียบเสมือนปรัชญาการสร้างสุขภาพ และการรักษาโรค ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษา หรือปฏิบัติตนเพื่อให้หายจากโรคภัยด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทพฤติกรรมสุขภาพจาก “เชิงรับ” มาเป็น “เชิงรุก” ในบางครั้งเรียกการแพทย์แบบองค์รวม ว่าเป็นการแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่วิธีใดวิธีหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมถึงการวินิจฉัยโรค การบำบัดรักษา และการส่งเสริมสุขภาพ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ให้คำนิยามของ สุขภาพ (Health) หมายถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำนิยามสุขภาพะ (Well-being) คือ การที่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณอยู่กันอย่างสมดุล

ธิดา ไทยแท้ (2551 : 7) กล่าวว่า โครงสร้างและหน้าที่ของทุกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จะเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาและการพัฒนาการ สุขภาพที่สมบูรณ์ของบุคคลนั้นย่อมประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. สุขภาพทางกาย (Physical Health)

ประกอบด้วย สภาพที่ดีของร่างกาย มีการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัยทำให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอยู่ในภาวะที่ปกติแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บไม่มีความพิการใด ๆ

1.1 ร่างกายมีความสมบูรณ์ ระบบต่าง ๆ และอวัยวะทุกส่วนทำงานได้มีประสิทธิภาพ

1.2 ร่างกายมีความเจริญงอกงาม การเจริญของอวัยวะต่าง ๆ เป็นไปเหมาะสมกับวัยรวมทั้งภาวะทางสมองด้วย

1.3 ร่างกายมีสมรรถภาพสูง สามารถทำงานได้นาน ๆ โดยไม่เหน็ดเหนื่อย

1.4 การนอนและการพักผ่อนเป็นไปตามปกติภายหลังจากการนอนหลับและพักผ่อนแล้วร่างกายจะคืนสู่สภาพปกติสดชื่น

1.5 สุขภาพพื้นมีความแข็งแรง หูสามารถรับฟังได้ดี ตาสามารถมองเห็นถนัด

1.6 ผิวพรรณผุดผ่อง หน้าตาอึมเิบมีความสดชื่น

1.7 รูปร่างทรงตรงสมส่วน สง่างาม

1.8 ร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

2. สุขภาพทางจิต (Mental Health)

ประกอบด้วยการมีสภาพจิตปกติสามารถปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศของสังคมได้ทุกระดับชั้น สามารถควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งผู้มีสุขภาพจิตดีย่อมมีผลมาจากสุขภาพกายที่ดีด้วย ดังที่ John Lock ได้กล่าวไว้ว่า “A Sound Mind Is in A Sound Body” คือ “จิตใจที่แจ่มใส ย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์”

3. สุขภาพทางสังคม (Social Health) หมายถึง การมีสภาพของความเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขไม่ทำให้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนอีกด้วย สามารถเข้ากับบุคคลและชุมชนได้ทุกสถานะอาชีพ ไม่มีคนถือตัว ไม่เป็นคนเอารัคเอาเปรียบบุคคลอื่น จะอยู่ที่ไหนทำงานในตำแหน่งหน้าที่อะไร มีแต่คนเขาชมชอบไปหมด เป็นที่เคารพรัก และเป็นที่น่าเชื่อถือของคนทั่วไป

กระทรวงสาธารณสุข (2555 : 5) กล่าวว่า ระดับสุขภาพของบุคคลโดยอิทธิพลของพ่อ-แม่ และตนเองจะอยู่ในระดับใดมาจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม

1. อิทธิพลของพันธุกรรมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ พันธุกรรม มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ โดยพบว่าลักษณะต่างๆ ไปด้านร่างกาย ได้แก่ โครงสร้างของร่างกาย พื้นฐานการทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกาย เป็นต้นว่า ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย ความสามารถด้านสติปัญญา ลักษณะความต้านทานโรค มนุษย์จะได้รับ ถ่ายทอดมาจากพันธุกรรม นอกจากนี้โรคบางโรคก็ได้รับถ่ายทอดมาจากพันธุกรรมด้วย โรคพันธุกรรม เช่น โรคเบาหวาน เลือดจางพันธุกรรม ตาบอดสี เป็นต้น ในปัจจุบันคนไทยเป็นโรคพันธุกรรมอยู่ไม่น้อย โดยพบว่า เป็นโรคเบาหวานประมาณ 2.5% โรคเลือดจางพันธุกรรมประมาณ 1% ทว่ามีคนที่เป็นพาหะของโรคเลือดจางพันธุกรรมอยู่มากกว่า 1 ใน 3 ของประชาชนทั้งหมด

2. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ บางอย่างมีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ทั้งในทางให้คุณ คือ ส่งเสริมสุขภาพ และให้โทษ คือ บั่นทอนหรือทำลายสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ สิ่งแวดล้อมก่อนเกิด กับ สิ่งแวดล้อมหลังเกิด

2.1 สิ่งแวดล้อมก่อนเกิด เป็นสิ่งแวดล้อมนับตั้งแต่เริ่มมีการปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนตลอดระยะเวลาที่เป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดา สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลโดยตรงก็คือตัวมารดา นั่นเอง อาหาร ยา ยาเสพติด โรคภัยไข้เจ็บ และสุขภาพจิตของมารดา เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลรุนแรงมาก ทารกในครรภ์ต้องการอาหารเพื่อความเจริญเติบโต เช่น ต้องการธาตุแคลเซียม ฟอสฟอรัส และวิตามินเพื่อการเจริญเติบโตของกระดูกและฟันต้องการธาตุเหล็กเพื่อใช้ในการสร้างเม็ดเลือด และต้องการ โปรตีนเพื่อการสร้างเนื้อเยื่อต่าง ๆ เป็นต้น ขาบางชนิด เมื่อมารดากินระหว่างการตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อทารกที่อยู่ในครรภ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะที่จะทำให้อันตรายต่อทารกในครรภ์ได้มากที่สุดคือ ระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ เพราะเป็นระยะที่ทารกกำลังสร้างอวัยวะต่าง ๆ ขาบางชนิดทำให้ทารกพิการแน่นอน เช่น ธาไลโดไมด์ (Thalidomide) ซึ่งจะทำให้ทารกตายในครรภ์ หรือไม่มีมือ-เท้า หูหนวก เป็นต้น ขาบางชนิดอาจทำให้ทารกพิการได้ เช่น วิตามินซี ถ้ามารดากินมากไปจะทำให้ทารกเป็น โรคลักปิดลักเปิดในระยะแรกคลอดได้ และขาบางชนิดจะมีพิษต่อทารกในครรภ์ เช่น เตตราไซคลิน (Tetracycline) จะทำให้ฟันของทารกมีสีเหลืองดำถาวร เป็นต้น ยาเสพติดที่มารดาเสพระหว่างตั้งครรภ์ ก็มีอิทธิพลต่อทารกในครรภ์เช่นกัน เช่น มารดาที่สูบบุหรี่จะทำให้ทารกแรกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่าปกติ และอาจรุนแรงถึงขั้นทำให้แท้งได้ หรือมารดาที่เสพเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์มากจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของสมองของทารก ทำให้สติปัญญาไม่เต็มที่เท่าที่ควร อาจถึงขั้นทำให้ปัญญาอ่อน และอาจรุนแรงถึงขั้นทำให้แท้งได้เช่นเดียวกับ บุหรี่ เป็นต้น โรคบางโรคที่เกิดกับมารดาในระหว่างตั้งครรภ์ก็มีผลต่อทารกในครรภ์โดยตรง เป็นต้นว่า ถ้ามารดาเป็นโรคหัดเยอรมันในระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ จะทำให้ทารกพิการแน่นอน เช่น ต้อกระจก หูหนวก หรือโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด เป็นต้น ถ้ามารดาเป็นโรคซิฟิลิสในระหว่างการตั้งครรภ์เชื้อโรคอาจผ่านทางสายสะดือทำให้ทารกได้รับเชื้อซิฟิลิสได้ หรือพิษของเชื้อโรค อาจทำให้แท้งได้หรือทารกคลอดมาแล้วพิการ เช่น ตาบอด หูหนวก เป็นต้น นอกจากนี้ สุขภาพจิตของมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ก็ยังมีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของทารกในครรภ์อีกด้วย พบว่า ถ้าในระยะตั้งครรภ์มารดามีอารมณ์ตึงเครียดมากจะทำให้อัตราการเต้นของหัวใจและการคืบคลานของทารกเพิ่มขึ้น และถ้ามีอารมณ์ตึงเครียดมากติดต่อกันนาน ๆ อาจทำให้ทารกปัญญาอ่อนได้ อนึ่งถ้ามีอารมณ์ตึงเครียดมาก ๆ ในระยะตั้งครรภ์ 2-3 เดือนอาจทำให้แท้งได้

2.2 สิ่งแวดล้อมหลังเกิด เป็นสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกคลอดไปจนตลอดชีวิต ซึ่งอาจจำแนกย่อยได้หลายด้านดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
2. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ
3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

4. สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

5. สิ่งแวดล้อมทางเคมี

3. อิทธิพลของพฤติกรรมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ พฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพมีอยู่หลายประการเฉพาะพฤติกรรมที่สำคัญๆ ได้แก่ การบริโภค การออกกำลังกาย การพักผ่อน การทรงตัว การระวังรักษาอวัยวะภายนอกของร่างกาย การป้องกันโรค การป้องกันอุบัติเหตุ การระวังรักษาอารมณ์และจิตใจ รวมทั้งการจัด และสุขภาพสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และชุมชน การมีพฤติกรรมที่ดี ได้แก่ การมีพฤติกรรมตามความรู้ จากการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพอย่างเคร่งครัด ซึ่งเรียกว่า มีพฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หลักการดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

3.1 มีการสุขศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดชีวิต (สุขศึกษา คือ กระบวนการศึกษาแนวทางในการปฏิบัติให้มนุษย์มีสุขภาพในระดับดี)

3.2 มีพฤติกรรมสุขภาพอย่างเคร่งครัด

3.3 มีการสอนวิทยาศาสตร์สุขภาพแก่ผู้อื่นตามกาลเทศะอันควรอยู่เสมอ

นอกจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม จะเป็นองค์ประกอบของการมีสุขภาพดีโดยอิทธิพลของพ่อ-แม่และตนเองแล้ว ยังมีองค์ประกอบของการมีสุขภาพดีที่สำคัญอีกประการหนึ่ง อันมีผลช่วยการส่งเสริมระดับสุขภาพของมนุษย์ คือ การบริการสุขภาพ ได้แก่ การให้บริการเพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนและดำเนินงานโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งมีขอบข่ายการให้บริการ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนางานสุขศึกษา จึงเป็นการจัดกระบวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสาธารณสุขให้มีความชัดเจน ขึ้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ ที่จะนำไปสู่การลดอัตราป่วยตายจากโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ ลดภาวะแทรกซ้อนในกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง ทั้งยังเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับเครือข่ายสุขภาพเป็นการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลพฤติกรรม ข้อมูลสื่อ การจัดศูนย์สื่อสุขภาพให้เป็นระบบ การเชื่อมโยงข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ขอให้ผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนและให้การสนับสนุนสถานบริการในสังกัดดำเนินการ จะส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จทั้งในแง่ของร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนเองไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นใน ขณะเดียวกันบุคคล ต้องมีการศึกษาสูงมีความชำนาญรอบรอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดีมี ศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจมีระเบียบวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ ความรู้และสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระดับหนึ่ง

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 328) กล่าวว่า ลักษณะของคุณภาพชีวิต มีเนื้อหาค่อนข้าง กว้างขวางมาก สรุปคุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ ดังนี้

1. ทางคุณภาพชีวิตด้านอนามัยและสาธารณสุข
2. พัฒนาการบุคคล โดยผ่านการศึกษาฝึกอบรม
3. การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน
4. เวลาว่างที่สร้างสรรค์
5. ความสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
6. คุณภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม
7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
8. โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน
9. ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
10. สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

ศิริพร เขียวไสว (2550 : 12) กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในแง่ของร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่ พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนเองไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูง มีความชำนาญ รอบรอบอาชีพที่สุจริตเป็นพลเมืองดีมีความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิต ของตนเองซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระยะหนึ่ง ซึ่งมีแนวทาง ในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. พัฒนากายเพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และ ความพิการใด ๆ

2. พัฒนาทางอารมณ์เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนุกสนานร่าเริง ไม่เครียดหรือ วิตกกังวล ต่อการเรียน หรือต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลก ในแง่ดีตลอดไป

3. พัฒนาทางสังคมเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ การยอมรับความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. พัฒนาทางความคิดเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดหาวิธีการป้องกันการแก้ไขปัญหาทั้งหลายให้ตัวเอง ได้ดำรงชีพ อยู่อย่างสุขสบาย

5. พัฒนาทางจิตใจเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประ โขชน์ต่อชุมชนเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยว ทางใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งหลาย

6. พัฒนาทางปัญญาเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดค้นพิจารณาเรื่อง ต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียน มี ความสนใจเอาใจใส่ต่อวิชาที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและนำไป พัฒนาชีวิตที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า

7. พัฒนาทางวิจัยเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติต่อ ภาระหน้าที่ต่างๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของข้อบังคับกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้นไม่ประพฤติดนออก นอกกรอบนอกทาง การมีวินัยที่คตินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววราชกาลที่ 9 ได้ทรงมีทรงพระนะ”คนมี ระเบียบวินัยเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้จะมีความสำเร็จในอนาคต”

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการ สร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพ รวมกันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต คือ

1. เป้าหมายหลักในการ “พัฒนาคุณภาพชีวิต” คือการให้มีความสามารถในการ “พึ่งพา ตนเอง” จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือเริ่มจากการพัฒนา “ตนเอง” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของ สังคม

2. การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม (การกระทำของคน) ไว้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ เกิดจากการไม่รู้หรืออวิชชาคัมहा เช่น ความโลภอยากได้ของคนอื่นเกิดการลักขโมย เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์

ลักษณะที่ 2 พฤติกรรมสลายทุกข์ (การแก้ปัญหา) เมื่อคนเราเกิดความทุกข์จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคือสร้างปัญญา และฉันทะ เพื่อให้เกิดการศึกษา รู้วิธีการในการแก้ปัญหาจากพฤติกรรมดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาชีวิต คือ การพัฒนาตนเองในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธ์ภาพกับสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาเพื่อให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ในสังคมและก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

สังคมมนุษย์ในยุคปัจจุบันการทำงานเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วผู้สูงอายุมีการทำงานที่ค่อนข้างสูงเป็นการทำงานเพื่อสร้างรายได้ ผู้สูงอายุต้องมีการย้ายเพื่อติดตามอยู่กับลูกหลานหรือใกล้ลูกหลานมากขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคมและการจ้างงาน ทำให้ผู้สูงอายุต้องหาที่พึ่งทางธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วย

รังสรรค์ ประทุมวรรณ (2543 : 110 - 112) กล่าวว่า การพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) แนวทางหนึ่งซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับการยอมรับจากนักคิด นักวิชาการหรือนักพัฒนาหลายกลุ่มว่า เป็นแนวการพัฒนาที่น่าจะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในช่วงระยะแรก ๆ การพัฒนาแบบยั่งยืนมีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่ประเด็นเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ คือมองว่ารูปแบบของการพัฒนาจะต้องเป็นไปในทิศทางที่ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่อง และไม่ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม เอ็ดเวิร์ด บี บาร์เวียร์ ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่ามีจุดสำคัญอยู่ที่รูปแบบการพัฒนา จะต้องตอบสนองเป้าหมายของระบบ 3 ระบบ คือ

1. ระบบชีววิทยา การพัฒนาจะต้องไม่ทำลายในเรื่องของความหลากหลายทางพันธุกรรม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในขอบเขตที่ธรรมชาติสามารถผลิตทดแทนได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ และธรรมชาติสามารถจะฟื้นตัวกลับมาได้อีกครั้ง
2. ระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของสมาชิก ในสังคมได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน
3. ระบบสังคม การพัฒนาจะต้องคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของตนเอง

ริชา ไทยแท้ (2551 : 19) กล่าวว่า การเกื้อกูลภายในครอบครัวในลักษณะปัจจุบันลดความเข้มแข็งลงและแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกื้อกูลในครอบครัว แต่ครอบครัวจะยังเป็นแหล่งเกื้อหนุนที่สำคัญ และชุมชนจะมีบทบาทมากขึ้น จะพบว่าผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว และผู้สูงอายุอีกจำนวนไม่น้อย ที่ต้องการความช่วยเหลือเนื่องจากอยู่ในภาวะยากจนในอนาคตก็น่าจะยากจนอยู่ต่อไป ถ้าไม่มีการดำเนินการที่เหมาะสม ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสจะมีรายได้และสถานภาพทางเศรษฐกิจดีที่สุด ในขณะที่หญิงที่ไม่มีคู่สมรส เช่น หม้าย โสด หย่าร้าง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำที่สุด หนึ่งในสามของผู้สูงอายุในปัจจุบันมีรายได้ไม่เพียงพอ โดยผู้สูงอายุชายมีรายได้ไม่เพียงพอสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง และผู้หญิงพอใจในรายได้ของตนเองมากกว่าชาย และบุตรเป็นแหล่งรายได้และการเกื้อหนุนที่สำคัญที่สุด ในทางกลับกันผู้สูงอายุให้การเกื้อหนุนแก่ครอบครัวและบุตรหลานในระดับสูง โดยร้อยละแปดสิบของบ้านที่อาศัยเป็นของผู้สูงอายุ และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุช่วยออกค่าใช้จ่ายในบ้าน นอกเหนือจากการทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวบางส่วน แล้วผู้สูงอายุยังเกื้อกูลในการช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต เป้าหมายหลักในการ “พัฒนาคุณภาพชีวิต” คือ การให้มีความสามารถในการ “พึ่งพาตนเอง” ดังนี้ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ เริ่มจากการพัฒนา “ตนเอง” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคม การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 นำสู่ศึกษา คือ ชั้นของการฝึกฝนตนเองในการศึกษา การฝึกฝนให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นรากฐานของการฝึกและพัฒนาตนเอง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 2 อย่าง คือ ปัจจัยภายนอก (ปรโตโมหะ) และปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ)

ขั้นที่ 2 ไตรสิกขา เป็นขั้นการพัฒนาคอนอย่างสมบูรณ์แบบ และในขั้นนี้ต้องมีการศึกษาเรื่องศักยภาพของมนุษย์ หลักสำคัญในการพัฒนามนุษย์ในขั้นนี้คือ

1. ศีล เป็นการฝึกพฤติกรรม โดยมีวินัยเป็นเครื่องมือในการฝึก
2. สมာธิ เป็นการฝึกด้านจิต ฝึกด้านคุณธรรม ความมีจิตเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ปัญญา เป็นการฝึกในด้านความรู้ การพิจารณา การไตร่ตรองหาเหตุผล

สรุปคือ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ และธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้

ต่างพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะต่างก็เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นการพัฒนาไม่ได้มองเฉพาะการตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพียงอย่างเดียว จะต้องพัฒนาตัวของมนุษย์ให้สามารถลดความต้องการของคนลง และบริโภครทรัพยากรธรรมชาติอย่างใช้สติปัญญา และใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง การยอมรับ จากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่า ในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มา ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สุภาส เครือเนตร (2541 : 5 - 6) กล่าวว่า แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. ความปรารถนาในชีวิต

คนเราตั้งแต่กำเนิดเกิดมา ต่างก็ปรารถนาจะให้ตนได้พบกับความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทุกคน เพื่อหวังจะให้ชีวิตได้เสวยสุขบนความสำเร็จนั้น จึงเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความหวัง หวังว่าวันหน้า เดือนหน้า ปีหน้า ชีวิตคงดีขึ้น หวังอยากจะมีทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศ มีความรักที่อบอุ่นและมั่นคง ถ้าหากสามารถสร้างความหวังให้เป็นความจริงในชีวิตนี้ได้ คือความสำเร็จของชีวิต ชีวิตคงพบกับความสุข แต่การจะจัดการให้ชีวิตดำเนินไปสู่จุดนั้นได้ ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ดังที่เคยคิดเพื่อฝันวาดหวังเอาไว้ แท้จริงชีวิตเรา จัดการได้ยากลำบากกว่าการจัดการใดๆ ทั้งสิ้น แม้แต่การจัดการธุรกิจที่ว่ายากยิ่งก็ยังไม่ลำบากเท่าการจัดการกับชีวิตเราและธุรกิจเหล่านั้นก็เป็นการจัดการเพื่อตัวเรา ดังนั้น ชีวิตเราดีที่สุด ต้องรับผิดชอบจัดการด้วยตนเอง มิฉะนั้นจะถูกสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นเข้ามาควบคุมบงการ ทำให้ลำบากใจต่อการดำรงชีวิต

2. ชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่ง

คนส่วนมากมักจะรู้จักเรื่องราวของตน เป็นเหตุให้เกิดการละเลยที่จะรู้จักตนเองอย่างละเอียดว่า มีสิ่งใดดีหรือค่อย อยู่ในตัวบ้าง นิสัยลึกลับ ที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพิ่มค่าที่แท้จริงของชีวิตได้อย่างไร คงมีหลายคนเข้าใจว่า ค่าของชีวิตขึ้นอยู่กับชาติตระกูลที่กำเนิด จึงปรารถนาเกิดในชาติกำเนิดที่ดี มีความสมบูรณ์ แต่การเกิดเป็นสภาวะธรรมชาติที่ไม่สามารถเลือกเกิดเองได้ ถึงจะเกิดมาแตกต่างกันอย่างไร ทางสังคมถือว่าทุกชีวิตมีคุณค่าเหมือนกัน จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

3. ผู้ทำลายสิ่งมีค่า

มีนักปราชญ์ผู้รู้กล่าวไว้ว่า ผู้คอยทำลายชีวิตเราคือตัวเรา ความประพฤติกและการกระทำของเรา บางครั้งก็เป็นการทำลายอนาคตและชีวิตตน เป็นผลให้เกิดความล้มเหลวตามมา ผู้ที่ถูกสังคมบ้านเมืองลงโทษ ถูกประณาม ถักขัง จำคุกให้ตกทุกข์ได้ยาก ก็เกิดจากการกระทำของตนเป็นต้นเหตุ ดังนั้น ผู้คอยบั่นทอน ทำลายชีวิตของเราอันมีค่าที่แท้จริง คือ ความคิดและการกระทำของเราเอง คนอื่นรอบข้างส่วนมากจะปรารถนาดี ถ้าความคิดและการกระทำของเรา มีได้เป็นที่เคื้อคร้อน เขาจะเป็นมิตรที่คิดตลอดไป ดังคำกล่าวที่ว่า ผู้คนรอบข้างคือหมุมิตร สิ่งสถิตอยู่ภายใน อาจกลายเป็นศัตรู ฉะนั้นถ้ารักชีวิตตนอย่างแท้จริง จึงไม่ควรกระทำการใดๆ ที่มีผลเป็นการทำลายชีวิตตน

4. ชีวิตเป็นสิ่งที่พัฒนาได้

ผู้ที่ปรับปรุงพัฒนาตนเองจนได้คุณภาพ แม้จะเปลี่ยนหน้าที่การงานหรือประกอบอาชีพใด จะมีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบสูง สามารถทำงานได้เรียบร้อย และมักจะแก้ไขปัญหาวชีวิตตนได้ มีข้อนำคิดว่า เศรษฐีหรือผู้มีฐานะมั่งคั่งทั้งหลาย ก็มาจากคนจนที่ใส่ใจปรับปรุงและพัฒนาชีวิตตนเป็นประจำ

5. การสร้างพลังจิตใจให้เข้มแข็ง

การรวบรวมพลังจิตใจให้เข้มแข็ง วิธีที่ดีที่สุด คือ ฝึกควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่สาดสาย แดกกระจายให้มารวมกันจนนิ่งสงบอย่างมั่นคงที่จุดเดียว รู้จักกันดี เรียกว่า การฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการจิตที่กำลังนิยมฝึกปฏิบัติกัน พระพุทธเจ้าอันเป็นพระบรมศาสดาของศาสนาพุทธ พระองค์ทรงใช้ สมาธิ นำไปสู่ปัญญา จนตรัสรู้ในที่สุด การฝึกสมาธิ เป็นการฝึกรวบรวมพลังความคิดจิตใจทั้งหมดมาจจ่อจนนิ่งสงบตั้งมั่นอยู่ที่ส่วนหนึ่งของร่างกายเพียงส่วนเดียว หรือเป็นการฝึกประสานจิตกับกายให้รวมเป็นหนึ่งเดียวสงบมั่นคง จะจจ่อที่จุดใด ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือให้จิตใจเกิดความสงบ ถ้าสามารถฝึกจนจิตนิ่งสงบและปล่อยใหว่างได้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ สามารถจัดระบบความคิด สร้างนิสัย เกิดความเข้มแข็งหนักแน่น มั่นคงมีเมตตา กล้าหาญ อ่อนโยน เป็นการพัฒนาสู่สภาพจิตที่ดี มีอานุภาพ ขจัดความเครียด และโรคบางอย่างได้

6. การพัฒนาทำที่จิตใจในทางก่อ

การที่จะพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพได้สำเร็จนั้น ต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านประกอบกัน การมุ่งพัฒนาชีวิตด้วยกระบวนการศึกษาเพื่อหวังสร้างโอกาสหางานทำง่าย มีรายได้มาใช้จ่ายบำรุงชีวิตให้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายสามารถยกระดับชีวิตได้สูงขึ้นในสังคมว่าเป็นชีวิตที่มีคุณภาพนั้น คุณภาพชีวิตในลักษณะนี้อาจไม่ยั่งยืน มันคงพอ ปัญหาอาจก่อตัวขึ้นมาช่วงใด

ช่วงหนึ่งของชีวิตได้ หากทำที่ของจิตใจ ซึ่งเป็นดวงการชีวิต ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีทำที่
ในทางก่อกำเนิดและสมดุล

7. มนุษยสัมพันธ์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง ที่จะต้องรีบพัฒนาไปพร้อมกันให้สมดุล
กับด้านอื่นๆ คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จำเป็นต้องมีการคบหา
เกี่ยวพันระหว่างบุคคลรอบด้าน พฤติกรรมที่เราแสดงออกย่อมไปกระทบอารมณ์ความรู้สึกระหว่าง
บุคคลแล้วสะท้อนกลับมาเกี่ยวพันตัวเราด้วย ผลของการสะท้อนกลับมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิต
เช่นกัน ถ้าสะท้อนกลับมาในทางบวกก็จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจและมีส่วนช่วยผลักดันการพัฒนา
ชีวิตได้สะดวกขึ้น หากสะท้อนกลับในทางลบ ความเกี่ยวพันนั้นจะกลายเป็นตัวหน่วงเหนี่ยว
การพัฒนาตน คล้ายกับตัวเองหน่วงเหนี่ยวตัวเอง การจะสะท้อนกลับเป็นบวกหรือลบนั้นขึ้นอยู่กับ
พฤติกรรมของเราเป็นต้นเหตุผสมอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาชีวิตในด้านนี้ให้มีคุณภาพ
ยิ่งขึ้น

8. ความเชื่อมั่นในตนเอง

เมื่อชีวิตได้รับการปรับปรุงและพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ประกอบกันผ่านไปสักระยะ
หนึ่ง สภาวะทางจิตใจก็จะมี ความมั่นใจขึ้น มีกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความรู้สึก
ลึก ๆ ในจิตใจ หากเราเฝ้าถนอมรักษาสภาวะจิตนี้ให้ดี เพาะเลี้ยงกำลังใจนี้ให้เข้มแข็ง ก็จะ
กลายเป็นความเชื่อมั่นที่แกร่ง สามารถนำมาพัฒนาชีวิตและการงานให้เกิดคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น
ความเชื่อมั่นในตนเอง ก็ต้องได้รับการพัฒนาเหมือนกันกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพราะมันเป็น
พลังที่จะผลักดันชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

9. บุคลิกภาพ

การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นการพัฒนาชีวิตในลักษณะองค์รวม คือ รวมทั้งส่วนที่
มองเห็นเป็นโครงร่างของร่างกาย เครื่องแต่งกาย ลีกลองไปจนถึงส่วนที่เป็นสภาพจิตใจ บุคลิกภาพ
มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกแก่บุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์และผู้พบเห็นโดยทั่วไป

การปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก เริ่มแต่การจัดการความเรียบร้อยของ
การแต่งกาย การฝึกขี้นหน้ากระจก จัดทรงผมฝึกเดินตัวตรง ฝึกเจรจาอ่อนน้อมถ่อมตน ถ้าฝึก
จริงจังก็จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ยิ่งขึ้น เพราะบุคลิกภาพทั้งหมดมีความสัมพันธ์
โดยตรงกับสภาพจิตใจ หรือหากจะมองกลับกันก็จะได้ว่า สภาพจิตใจเป็นบ่อเกิดของ
บุคลิกภาพ

กิตติ สมานไทย (2542 : 20) กล่าวว่า องค์การยูเนสโก ได้ใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิต ไว้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินด้านวัตถุวิสัยวัดได้โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับได้ วัดค่าได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. ด้านจิตวิสัย (Subjective) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การรับรู้สภาพต่อการเป็นอยู่ดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความพึงพอใจในชีวิต

คุณภาพชีวิต มี 2 องค์ประกอบ คือองค์ประกอบด้านจิตวิสัย ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกของบุคคล อันได้แก่ความเชื่อ ค่านิยมและรู้สึกนึกคิดของบุคคล เป็นต้น และองค์ประกอบด้านวัตถุวิสัย ได้แก่ ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมของบุคคล เช่นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 328) กล่าวว่า ลักษณะของคุณภาพชีวิต มีเนื้อหาค่อนข้างกว้างขวางมาก สรุปคุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ ดังนี้

1. คุณภาพทางด้านอนามัยและสาธารณสุข
2. พัฒนาการบุคคล โดยผ่านการศึกษาฝึกอบรม
3. การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน
4. เวลาว่างที่สร้างสรรค์
5. ความสุขสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
6. คุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
8. โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน
9. ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
10. สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

ศิริพร เจียวไสว (2550 : 12) กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนเองไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่น ในขณะที่เดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูง มีความขยันอดทน ประกอบอาชีพที่สุจริตเป็นพลเมืองที่ดีมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์ทางสังคม แสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการ

ดำรงชีวิตของตนเองซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระยะหนึ่ง ซึ่งแนวทางในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. พัฒนากายเพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และความพิการใด ๆ
2. พัฒนาทางอารมณ์เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนุกสนานร่าเริง ไม่มีความเครียด หรือวิตกกังวลต่อการเรียน หรือต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลกในแง่ดีตลอดไป
3. พัฒนาทางสังคมเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ การยอมรับความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความจำเป็นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. พัฒนาทางความคิดเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลายให้ตัวเองได้ดำรงชีพอยู่อย่างสุขสบาย
5. พัฒนาทางจิตใจเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชนเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย
6. พัฒนาทางปัญญาเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดค้นพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียน มีความสนใจ เอาใจใส่ต่อวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และนำไปพัฒนาชีวิต ที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า
7. พัฒนาการวิจัยเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติต่อภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของข้อบังคับกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น ไม่ประพฤติดนออกนอกกรอบนอกทาง การมีวินัยที่คตินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีทรงพระชนษาว่า “คนที่มีระเบียบวินัยเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้ที่มีความสำเร็จในอนาคต” ทั้งมวล

ดังนั้น หากเราฝึกปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักในเรื่องการพัฒนานุคลิกภาพของคนลงในจิตใจได้สำเร็จ แล้วมันจะงอกออกมาสู่ภายนอกในรูปของพฤติกรรมที่แสดงออก และจะกลายเป็นบุคลิกภาพที่ยั่งยืน เป็นสมบัติติดตัวเราไปตลอด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษา ก็นับว่าเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตอีกข้อที่สำคัญ เพราะทั่วโลกจะ ถือว่า “ประเทศที่มีอัตราการศึกษาระดับประชากรภายในประเทศอยู่ในระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐานสูงนั้น ย่อมถือว่า ประชากรในประเทศนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย” เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เป็นต้น

มนุษย์มีความต้องการหลายด้านที่แตกต่างกันไป ตามความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ซึ่งความต้องการเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องใช้ระเบียบวินัย และกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ มาแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนากาย พัฒนาอารมณ์ พัฒนาสังคม พัฒนาความคิด พัฒนาปัญญา และพัฒนางานวินัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

เทคนิคในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง การยอมรับจากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่าในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น

สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ (2552 : ออนไลน์) กล่าวว่า ในขณะที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ภาวะของความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) เชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ จะมีคนเป็นจำนวนมากเข้ามาใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในทุกระดับของการจ้างแรงงาน และถ้าหากว่าเวลาส่วนมากของชีวิตในการทำงานนี้ มนุษย์ได้อยู่กับสิ่งที่ตนเองพอใจ ก็จะช่วยให้มีสภาพจิตใจและอารมณ์ที่จะส่งเสริมให้เกิดสภาพการทำงานที่ดี ซึ่งย่อมถือได้ว่ามีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี และจะส่งผลต่อชีวิต โดยส่วนรวมของบุคคลผู้นั้นให้เป็นสุข ซึ่งแสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย อันเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2553 : 1-3) กล่าวถึง เทคนิคในการพัฒนาศักยภาพตนเองไว้ว่า คนเราเกิดมาคงไม่มีใครดีพร้อมไปหมดทุกด้าน คนทุกคนย่อมมีทั้งจุดอ่อนและจุดเด่นแตกต่างกันไปตามเบื้องหลังชีวิตของแต่ละคน บางคนฉลาดแต่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ บางคนเก่ง แต่นำเสนอไม่เป็น บางคนทำงานดี ขยันขันแข็ง แต่รับไม่ได้ที่ถูกคนอื่นตำหนิหรือดูต่ำ บางคนเก่ง แต่ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฯลฯ สิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเอง ไม่ได้อยู่ที่ว่าใครมีจุดอ่อนหรือจุดเด่นน้อยกว่าหรือมากกว่ากัน แต่อยู่ที่ใครสามารถค้นหา ขอมรับ และลงมือกำจัดจุดอ่อนและเสริมจุดเด่นของตนเองได้มากกว่า คนบางคนหาไม่เจอแม้กระทั่งจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเอง คนบางคนหาเจอแต่ไม่ยอมรับจุดอ่อน หรือบางคนยอมรับแต่บอกว่าแก้ไขยากหรือแก้ไขไม่ได้หรอก เพราะมันเป็นอย่างนี้มาตั้งนานแล้ว ชีวิตคนเราไม่แตกต่างอะไรไปจากเรือที่เล่นอยู่ในมหาสมุทรที่ต้องเจอทั้งคลื่นลมและมรสุมในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าเรือของเรามีความแข็งแรงงอกก็สามารถแล่นผ่าน

มรสุมไปได้ แต่ถ้าเรือของเราไม่แข็งแรงเพียงพออาจจะผ่านไปแบบสะบักสะบอมหรือไม่ก็อับปางลงไปก่อนที่จะถึงจุดหมายปลายทางก็ได้ แต่เราจะเห็นว่าเรือบางประเภท เช่น เรือใบ เป็นเรือที่ไม่แข็งแรงเหมือนเรือยนต์ประเภทอื่น แต่ทำไมมันถึงแล่นผ่านมรสุมไปได้เหมือนกัน นั่นแสดงให้เห็นว่าถึงแม้เรือลำนั้นจะบอบบาง แต่ถ้ามีเทคนิคและวิธีในการเล่นเรือที่ดีก็สามารถผ่านมรสุมไปได้เช่นกัน เราจะเห็นว่าเรือใบหรือแม้แต่กระดาน โด่กลิ้งอันเล็กๆ สามารถต่อสู้และเอาชนะความแรงของคลื่นได้อย่างน่าทึ่ง เพราะทั้งสองอย่างนี้รู้จักใช้จุดอ่อนและจุดแข็งให้เป็นประโยชน์ในการเดินทาง เราจะเห็นว่าแม้เวลาลมเปลี่ยนทิศเรือใบสามารถที่จะวิ่งทวนกระแสคลื่นได้ ทั้งๆ ที่ไม่มีเครื่องยนต์ แต่เขาใช้เทคนิคการเล่นแบบสลับฟันปลา จึงทำให้เรือแล่นฝ่าคลื่นลมไปได้เหมือนกัน ถ้าใครเจอมรสุมชีวิตที่หนักๆ ขอให้นึกถึงเรือใบหรือกระดาน โด่กลิ้งไว้เป็นข้อคิด ขอให้คิดเสมอว่าใบเรือแห่งชีวิตของเราไม่ได้อยู่ที่มรสุมอะไรจะนำพาไปที่ใด แต่อยู่ที่ทิศทางและเป้าหมายชีวิตภายในของตัวเราเองว่าเราต้องการไปยังที่ใด ส่วนจะมีปัญหาอะไรเข้ามาขัดขวางหรือไม่นั้น เราสามารถบริหารมันได้ เหมือนกับเรือใบที่เปราะบางแต่สามารถนำพาผู้คนที่ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

การพัฒนาตนเอง โดยการกำจัดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งนั้น ขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

1. สำรวจค้นหาจุดอ่อนและจุดเด่น

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาตนเองคือ การค้นหาตัวเองให้เจอว่าตัวเองมีจุดอ่อนและจุดเด่นตรงไหนบ้าง สำหรับวิธีการในการวิเคราะห์สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1.1 การเปรียบเทียบเรื่องต่างๆ กับผู้อื่น เช่น การควบคุมอารมณ์ ทักษะด้านภาษา ทักษะด้านการสื่อสารระบบการคิด การอ่าน การเขียน การนำเสนอรวมถึงวินัยในตนเองในด้านต่างๆ

1.2 การใช้ผู้อื่นเป็นกระจกเงา หมายถึง การให้ผู้อื่นวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดเด่นของเราว่าเป็นอย่างไร โดยให้กลุ่มบุคคลที่อยู่รอบตัวเราเป็นคนวิเคราะห์ เช่น พ่อแม่พี่น้อง สามีภรรยา เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ลูกน้อง เพราะจะทำให้เราสามารถมองเห็นตัวเองในทุกมิติ เพราะจุดอ่อนหรือจุดเด่นบางอย่างเราไม่ได้แสดงออกให้คนบางกลุ่มเห็น เช่น พ่อแม่อาจจะไม่ทราบว่าทักษะในการสื่อสารเราเป็นอย่างไร แต่พ่อแม่จะทราบดีเกี่ยวกับนิสัยเล็กๆ ของเราซึ่งเพื่อนร่วมงานอาจจะไม่ทราบ

1.3 การใช้แบบทดสอบ เราสามารถทดสอบจุดอ่อนและจุดเด่นของเราได้จากแบบทดสอบประเภทต่างๆ เช่น แบบทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อคุณลักษณะนิสัย แบบทดสอบทางภาษา แบบทดสอบการคำนวณ ฯลฯ

1.4 การนำเอาปัญหาและความสำเร็จในชีวิตมาทบทวนเพื่อหาจุดอ่อนและจุดเด่น เช่น ทบทวนดูว่าเรื่องอะไรที่เราจับไม่ได้ เรื่องอะไรที่เราไม่ชอบมากที่สุด เรื่องอะไรที่เรายัง

แก้ปัญหาไม่ตก ในขณะที่เขวกันก็ให้ทบทวนดูความสำเร็จที่เราได้รับเกิดจากอะไร เช่น การที่เรามีหน้าที่การงานที่สูงในปัจจุบันเพราะเราเรียนเก่ง หรือเพราะเราทำงานดี เพราะเราเข้ากับหัวหน้าได้ดี ฯลฯ

2. จัดลำดับความสำคัญ

เมื่อเราทราบจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองแล้ว ให้ลองนำมาจัดลำดับดูว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องที่สำคัญและต้องกำจัดหรือพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

2.1 ถ้าไม่กำจัดจุดอ่อนหรือเสริมจุดเด่นนั้นๆ จะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายในชีวิตของเรามากน้อยเพียงใด เช่น ถ้าเราไม่กำจัดจุดอ่อนเรื่องการควบคุมอารมณ์ เราคงไม่สามารถเติบโตขึ้นเป็นหัวหน้าได้ หรือ ถ้าเราไม่พัฒนาทักษะด้านภาษา เราคงไม่สามารถทำงานกับบริษัทต่างชาติตามที่เราหวังไว้ได้

2.2 ความถี่ในการเกิดขึ้นของจุดอ่อนหรือจุดเด่น จุดอ่อนใดที่เกิดขึ้นบ่อยๆ โดยที่เราไม่สามารถควบคุมมันได้ หรือไม่รู้ตัวให้กำจัดออกไปก่อน เช่น เรามักจะลืมตัวพูดอะไรออกไปโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟังอยู่เสมอทั้งๆ ที่เราไม่ได้ตั้งใจ สำหรับจุดเด่นที่เรามีและต้องใช้งานบ่อยๆ ก็ควรจะพัฒนาเพิ่มเติมให้ดียิ่งๆ ขึ้น

3. ลงมือกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่น

สิ่งสำคัญที่สุดในการกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่นคือ การลงมือปฏิบัติจริง ถ้ามีความยากลำบากในการแก้ไขและพัฒนาหลายสิ่งหลายอย่างพร้อมกัน ขอแนะนำให้ทำทีละอย่าง เช่น ช่วงแรกอาจจะพัฒนาในเรื่องทัศนคติก่อน เมื่อทำได้สำเร็จแล้ว ค่อยๆ พัฒนาในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป จุดหักเหที่สำคัญในการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาตัวเองอยู่ที่ "อย่าลี้มเลิกความตั้งใจ" คนบางคนห้อคนบางคนขาดความอดทนอดกลั้น พ่ายแพ้ภัยตัวเอง แน่แน่นอนว่าการทำอะไรก็ตามย่อมมีปัญหาอุปสรรค แต่ขอให้คิดถึงว่าปัญหาอุปสรรคนั้นคือความท้าทาย พยายามหาแรงจูงใจเข้ามาเสริมทัพอยู่ตลอดเวลา เช่น บางคนได้แรงใจจากลูก บางคนได้แรงใจจากเป้าหมายในชีวิต บางคนได้แรงใจจากเพื่อน การกำจัดจุดอ่อนเปรียบเสมือนคนกำลังเลิกบุหรี่ อาจจะทรมาณบ้าง หงุดหงิดบ้าง แต่ถ้าผ่านไปได้ถึงขั้นเปลี่ยนพฤติกรรมหรือเปลี่ยนนิสัย โอกาสที่มันจะกลับมาอกแอกในชีวิตของเราก็น้อยลง แต่ถ้าเราได้เพียงครึ่งๆ กลางๆ โอกาสที่นิสัยที่ไม่ดีจะกลับมาเติบโตอีกก็มีมากขึ้น ฉะนั้นต้องกำจัดแบบถอนรากถอนโคน

4. ประเมินผลและแก้ไขปรับปรุง

เมื่อเราได้กำจัดจุดอ่อนหรือเสริมจุดแข็งอะไรให้กับชีวิตแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องทำคือการประเมินผลดูว่าได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพราะอะไรก็ตามที่เราสามารถวัดได้ ประเมินผลได้ เราสามารถจัดการกับมันได้ และการประเมินผลจะช่วยให้เราสามารถ

ตั้งเป้าหมายที่ท้าทายเพิ่มขึ้นไปอีก ขอให้คิดว่าการกำจัดจุดอ่อนและการพัฒนาจุดเด่นของเราเป็นเกมส์อย่างหนึ่งที่เรากำลังเล่นอยู่กับตัวเอง จงสนุกและเพลิดเพลินกับมันมากกว่าที่เราคิดว่าเป็นภาระหน้าที่ที่น่าเบื่อ

จากเทคนิคดังกล่าวจะเห็นว่าประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่เรามีจุดอ่อนหรือจุดเด่นอะไรหรือมีจำนวนมากน้อยเพียงใด แต่อยู่ที่เราหาจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองเจอหรือไม่ เรายอมรับมันหรือไม่ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นจุดอ่อน และเราได้ลงมือกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่นอย่างจริงจังหรือไม่ “ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ เริ่มต้นที่การชนะใจตนเอง”

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวถึง เทคนิคการพัฒนาคุณภาพชีวิต มี 6 แบบ คือ

1. การวางแผนล่วงหน้า เพราะความสำเร็จที่ได้มาส่วนใหญ่มักจะมาจากแผนงานที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดระยะเวลา รูปแบบของกิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินงาน นอกจากนั้นแล้วหลังจากสิ้นสุดใน ทุก ๆ กิจกรรม ควรมีการวัดและประเมินผลตรวจสอบเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขสำหรับ แผนงานครั้งใหม่ในคราวหน้าต่อไป
2. การขจัดความขี้เกียจ เพราะความขี้เกียจเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อปล่อยให้ ความขี้เกียจเข้ามาเยือนแล้วก็ยากเหลือเกินที่จะสลัดมันออกไป เพราะฉะนั้นเราจึงควรสกัดความขี้เกียจนี้ ตั้งแต่เริ่มต้น โดยการไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ปล่อยงานเป็นดินพอกหางหมู และควรลงมือปฏิบัติทันทีเมื่อพร้อม
3. ฝึกนิสัยประหยัด อดออม เพราะการใช้จ่ายที่ถูกวิธีและสมควรแก่ฐานะนั้น เป็นการสร้างระเบียบวินัย ขึ้นพื้นฐานให้แก่ตนเองและยังใช้เป็นหลักประกันที่แน่นอนเมื่อถึงคราวคับขันเร่งด่วนอีกด้วย
4. หัดคิดในมุมสร้างสรรค์ เป็นการคิดเชิงบวก คิดแต่เรื่องที่ดีงาม มองปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นเรื่องเล็กที่สามารถ แก้ไขได้ การหัดเปิดมุมมองใหม่ ๆ กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รายล้อมรอบ ๆ ตัวนั้น เป็นการพัฒนากระบวนการทาง ความคิดและสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น หลีกเลี่ยงการมองตนเองเป็นศูนย์กลาง พร้อมกันนั้นควรหัดรับฟัง ให้มากและสละเวลาบางส่วนแลกเปลี่ยนเสวนาแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นอยู่เสมอ
5. ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เปรียบเสมือนกับบททดสอบบทหนึ่งที่จะนำทางเราสู่ความสำเร็จ เมื่อเราคิดจะลงมือทำการสิ่งใด ควรตั้งรับและเตรียมใจไว้ว่า “ ทางเดินสู่ความสำเร็จนั้น ย่อมต้องมี อุปสรรคขวากหนามเป็นเพื่อนร่วมเดินทางด้วยเสมอ ” ปัญหาทุกปัญหา จึงมาพร้อม ๆ กับการสำเร็จ และเมื่อ ใดที่คุณพบกับความสำเร็จ คุณจะรู้ว่า “ไม่ว่าจะอีกกี่สิบปัญหา ในภายหน้า คุณก็จะสามารถผ่านพ้นมันไปได้ เหมือนอย่างคราวนี้เช่นกัน”

6. เคารพตนเอง โดยเชื่อมั่นในความสามารถ ให้โอกาสตนเองในการกล้าลองผิดลองถูก เพราะผู้ที่สามารถยืดหยุ่นต่ออุปสรรคความสำเร็จนั้นได้ ส่วนแล้วแต่ผ่านบททดสอบ ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ มานับไม่ถ้วน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ เทคนิคในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น คือ การเปิดใจยอมรับตนเอง การมีความพร้อม ใน การศึกษาเรียนรู้และมีสติตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ เสมอ จะช่วยให้ คุณสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

การทำงานเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็น โอกาสที่ทำให้ เกิดการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ใช้แรงงานกับบุคคลอื่น ๆ กับสถานที่ กับขั้นตอนและเรื่องราว ต่าง ๆ ตลอดจนความคิดเห็นทั้งหลายจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นการทำงานจึงเป็นการเปิด โอกาสให้ แสดงออกถึงเชาว์ ปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งเกียรติภูมิและความพึงพอใจใน ชีวิต

จุฬามาศ แก้วพิจิตร (2548 : ออนไลน์) กล่าวว่า เมื่อแต่ละบุคคลได้ใช้ชีวิตการทำงานอยู่ กับสิ่งที่ตนเองพอใจก็จะทำให้มีสภาพจิตใจ และอารมณ์ที่ดี ซึ่งส่งผลให้ ทำงานติดตามไปด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละองค์กรจะต้องศึกษาหรือแสวงหาหนทางให้เกิดความสอดคล้องต้องกัน ของความพึงพอใจระหว่าง พนักงานและองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุด เรา คงได้ยิน ได้ฟังหรือเห็นภาพความขัดแย้งภาพการหยุดงานเพื่อประท้วงหรือเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึง ได้ของผู้ใช้แรงงานอยู่เสมอ หรือเหตุการณ์ในบางประเทศที่มีการประท้วงจนเกิดเรื่องราวใหญ่โต ขึ้น นั่นเป็นเพราะผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกที่กำลังถูกถูกลิดรอนสิทธิ์ คุณภาพชีวิตการทำงานต่ำลง ผลที่ ตามมาคือ ความเสียหายอย่างใหญ่หลวงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิตที่ต้อง หยุดชะงัก จน มีผลทำให้การส่งออกไม่สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายได้ ซึ่งนอกจากองค์กรจะสูญเสีย รายได้จำนวนมหาศาลแล้ว พนักงานเองก็ต้องประสบความลำบาก และขาดรายได้ อีกทั้งส่งผล กระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมด้วย

วิภาวดี ดวงแก้ว (2551 : 32) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นความคิดรวบ ยอดที่สำคัญ ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นอาจเป็นของใครก็ได้ ถ้าผู้นั้นมีความสุขสบายตามสมควรแก่ อัตภาพมีคุณธรรม มีความกลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาและสังคม บุคคลในครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีเป้าหมายในการ ดำรงชีวิตที่ดีงาม มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่นการศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย และจริยธรรม อยู่ตลอดเวลา ในลักษณะเช่นนี้เขาจะมีความสามารถปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ รอบตัวให้ดีขึ้น

และเกิดคุณประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะลดลงและหมดไปได้ เช่น ปัญหา เศรษฐกิจ การทำลายทรัพยากรและธรรมชาติ การอพยพ ย้ายถิ่น อาชญากรรม ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ จึงกล่าวได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่บุคคลและครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคมมีคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ดีส่งผลสะท้อนต่อไปยังชุมชน และประเทศชาติอันเป็นหน่วยใหญ่ได้ในที่สุด จากตัวอย่าง ในประเทศพัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณสมบัติที่ดีได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในทางตรงกันข้ามประเทศกำลังพัฒนาซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณภาพต่ำ ต่างประสบความล่าช้าหรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศอันมีผลโยงไปถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศด้วย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด (2556 : ออนไลน์) กล่าวว่า โดยธรรมชาติร่างกายของคนเราต้องมีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรง เพื่อต่อสู้กับ โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และจะต้องมีชีวิตที่ยืนยาวพอสมควร ซึ่งร่างกายจะต้องได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต 6 อย่าง ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อนการออกกำลังกายและการ ไม่มี โรคภัยไข้เจ็บชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ ทุกคนย่อมรักษา และหวงแหนชีวิตของตนเองปรารถนาให้ตนเองมีชีวิตที่ผาสุกจึงจำเป็นต้องรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอสิ่งที่ประเมินค่ามิได้ของมนุษย์ก็คือ การมีสุขภาพทางกายดีปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บหรือการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่าง ๆ มีกำลังใจในการทำงานได้ดี สามารถแบกรับภาระงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างกายสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีสำหรับทางด้านจิตใจนั้นก็สามารถทำงานสัมพันธ์กับด้านร่างกายได้อย่างแน่นแฟ้นจะแยกออกจากกันเป็นสัดส่วนมิได้ไม่มีความวิตกกังวล ไม่ถูกความเครียดมารบกวน และเราจะต้องยอมรับถึงสภาพชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงานความรับผิดชอบต่อครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นดังนั้น การที่บุคคลใดมีสุขภาพดี ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

จากข้อความที่กล่าวมา ความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ พอสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในชีวิตที่สะสมมานาน ซึ่งประสบการณ์ต่าง ๆ นั้นสามารถนำมาสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมาย ทั้งนี้ การที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในตัวของสูงอายุให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้น จะต้องให้ความสำคัญและเปิด โอกาสให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ชมรม หรือสมาคม เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างจริงจังต่อไป

แนวคิดพื้นฐานในการจัดสวัสดิการสังคม

หลักการของรัฐสวัสดิการเป็นหลักที่เน้นความเป็นมนุษย์หรือมนุษยนิยมและความเท่าเทียมในการได้รับบริการ หรือได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ และหลักการเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า ซึ่งนับเป็นการลดการทดสอบคุณสมบัติของผู้สมควรได้รับความช่วยเหลือ เพราะการทดสอบคุณสมบัตินั้นเป็นเรื่องที่ยู่ยากซับซ้อน ปฏิบัติได้ยาก และยังเป็นการประทุษมลทินประชาชนผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออีกด้วย รัฐสวัสดิการทำให้สังคมมีเอกภาพ มีความสามัคคีและมีความมั่นคง ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างทัดเทียมกัน

ความหมายของสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึง งานที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างดียิ่ง และยังถือว่าเป็นหลักคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคมไว้มากมาย ดังนี้

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ (2541 : 5) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กฎหมาย โครงการ สิทธิประโยชน์ และบริการซึ่งเป็นหลักประกันและเร่งเร้าให้เกิดการจัดสรร เพื่อการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีตามสังคมกำหนด สวัสดิการสังคม จึงมีขอบเขตครอบคลุมถึงบริการต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การรักษาความมั่นคงทางรายได้ การศึกษา การพัฒนาการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาเมืองที่อยู่อาศัย ระบบสวัสดิการ ทำให้เกิดการจัดสรรบริการ โดยตรงแก่ บุคคล กลุ่ม และชุมชนเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มรายได้ การบริหาร โครงการสวัสดิการสังคมจะสามารถดำเนินการ โดยรัฐบาลและเอกชน

วิจิตร ระวิวงศ์ (2532 : 5 ; อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ. 2543 : 1 - 2) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมที่รัฐบาลและเอกชนทุกระดับจัดให้มีขึ้นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อประกันความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยอาศัยผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้จากหลายสาขาไม่เฉพาะแต่นักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ทั้งนี้จุดศูนย์กลางของงานสวัสดิการสังคม คือ ประชาชน โดยมีจุดหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและมีหลักประกัน งานสวัสดิการไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาแก่บุคคลที่ ประสบความเดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมาตรการป้องกัน และส่งเสริมสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้นด้วย ประการที่สำคัญสวัสดิการสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนาสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมแบบนี้ใช้เกณฑ์ความสามารถในการทำงาน สถานภาพหรือบทบาทในการทำงาน ประสิทธิภาพหรือผลผลิตของการทำงานเป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นระเบียบมากกว่าแบบแรก สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ทั่วถึงมากกว่า

3. รูปแบบสถาบัน ถือว่าการจัดสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิด บูรณาภาพในสังคมที่จะต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นรูปแบบที่เหมาะสมจะดำเนินคู่กันไปกับระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีที่สร้างความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547: 5) ได้จัด รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน เป็นการจัดสวัสดิการที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐซึ่งเป็นสวัสดิการกระแสหลัก โดยให้บริการด้านความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ บริการด้านประกันสังคม บริการเชิงสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นรูปแบบที่รัฐรับผิดชอบต่อเป็นด้านหลัก ซึ่งรัฐจะวางแผนและกำหนดแนวทางจากส่วนกลาง การให้บริการใช้การตรวจสอบคุณสมบัติรายบุคคลแต่ไม่ทันต่อปัญหา ในการที่รัฐเป็นเจ้าของงานหลักทำให้การจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ส่งผลให้เกิดความคิดฟุ้งฟิงรัฐมากเกินไปจนทำให้อ่อนแอ

2. รูปแบบสวัสดิการสังคม โดยภาคเอกชนและองค์การสาธารณประโยชน์ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่มีหลายระดับทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและระบบสิ่งแวดล้อมทรัพยากรทุนทางสังคมในชุมชน รูปแบบการจัดสวัสดิการเน้นการทำงานรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม เสริมความเข้มแข็งกลุ่มชาวบ้าน องค์การชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาาร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาเอง มุ่งแก้ไขปัญหาเชิง โครงสร้างมหัพภาค แต่ทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่เล็ก ๆ เฉพาะถิ่น มุ่งสร้างนวัตกรรมใหม่ในรูปแบบงานบำบัดเชิงลึก

3. รูปแบบสวัสดิการสังคมโดยภาคธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่เป็นการให้สวัสดิการแก่พนักงานในบริษัท โรงงานตามการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ

4. รูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ หลักการสำคัญของรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะเป็นรูปแบบความร่วมมือของพหุภาคี โดยใช้ฐานความรู้จากสหวิชาชีพ ผ่านการผสมผสานจากหลายวิธีก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย เช่น กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน เป็นกลุ่มประสบปัญหาสังคม เป็นต้น ซึ่งการจัดสวัสดิการจะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกระดับของภาคีทุกภาคส่วน เน้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เสมอภาคและบริการที่จัดให้ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์กับธรรมชาติ

5. รูปแบบการจัดสวัสดิการท้องถิ่น เป็นการจัดสวัสดิการภายใต้การถ่ายโอนอำนาจ และความรับผิดชอบด้านสวัสดิการสังคมตาม พ.ร.บ. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นการจัดสวัสดิการที่มีการผสมผสานรูปแบบของสวัสดิการเชิงสถาบันในการจัดการเบี้ยยังชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

ทิตมัส (Titmuss. 1974 : 17 ; อ้างถึงใน กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. 2544 : 12 - 14) ได้แบ่งสวัสดิการสังคมออกเป็น 3 รูปแบบ

1. สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว บรรเทาปัญหาหรือแบบเก็บตก (Residual Model of Welfare) สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าบุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการ โดยแหล่งตอบสนองคือครอบครัวและตลาดรูปแบบนี้ หากประชาชนประสบความเดือดร้อน จะต้องช่วยเหลือตนเองโดยหันเข้าหาทรัพยากรของตนเอง ซื่อหาบริการทางสังคมมาตอบสนองความต้องการ หากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หน่วยงานสวัสดิการของรัฐบาลจึงจะเข้าไปช่วยเหลือเป็นครั้งคราวไป เสมือนกับเป็นการดำเนินการเชิงรับรอให้เกิดปัญหาขึ้นก่อนจึงตามแก้ไข รูปแบบนี้ทำให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นประชาชนที่ใช้บริการของรัฐบาล จึงเป็นพวกที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นภาระสังคม

2. สวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม (Industrial Achievement Performance or Handmaiden Model) มองว่าสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ เป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ตลอดจนผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังการผลิต โดยเกณฑ์การจัดสรรพิจารณาจากความสามารถในการทำงาน สถานภาพ บทบาทในการทำงาน ผลิตผลของงานเป็นสำคัญ

3. สวัสดิการสังคมแบบสถาบัน (Institution Redistributive Model) รูปแบบนี้ถือว่าสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดบูรณาภาพในสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ แม้ว่าสังคมนั้นจะมีเสถียรภาพแล้วก็ตาม สวัสดิการสังคมตามแนวคิดนี้ก็ยังต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น ขณะที่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเศรษฐกิจ อันเป็นธรรมชาติที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันมีความเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจเสรีควรที่จะดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการค้ำกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

สรุปได้ว่า รูปแบบของสวัสดิการสังคม จำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กันไปพร้อมๆ กันด้วย เพื่อการจัดรูปแบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เพื่อความเป็นอยู่และชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม

ในการจัดสวัสดิการสังคมมีขอบข่ายที่กว้างขวาง ในการจัดที่รัดกุมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้รับบริการ ช่วยเสริมสร้างพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างคึกคัก และถือเป็นหลักคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ซึ่งได้มีนักสวัสดิการสังคม ได้กล่าวถึงขอบเขตการจัดสวัสดิการ ไว้ดังนี้

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544 : 21 - 22) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสังคมมีขอบเขตครอบคลุมลักษณะงานดังนี้

1. การประกันสังคม (Social Insurance) เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตและคุ้มครองลูกจ้าง ให้ประโยชน์ทดแทนกรณีเจ็บป่วยหรือประสบอันตราย ทูพพลภาพเสียหาย อันมิใช่เนื่องมาจากการทำงาน การคลอดบุตร การประกันกรณีชราภาพและการสงเคราะห์บุตรของลูกจ้าง โดยรัฐได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายให้ความคุ้มครอง
2. การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance) เป็นบริการที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ยากไร้ ผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นลักษณะการสงเคราะห์แบบให้เปล่า ในรูปของเงิน สิ่งของ การให้คำปรึกษาแนะนำและบริการต่าง ๆ
3. บริการสังคม (Social Services) เป็นบริการที่จัดขึ้น โดยภาครัฐและเอกชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แบ่งลักษณะบริการเป็น 6 ประเภท ดังนี้
 - 3.1 สุขภาพอนามัย (Health) เป็นบริการด้านสุขภาพอนามัย และการสาธารณสุข โภชนาการ และมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกัน แก้ไข และฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน
 - 3.2 การศึกษา (Education) เป็นบริการที่จัดให้สำหรับประชาชนทุกคน ที่อย่างน้อยต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับจากรัฐ และบริการด้านการศึกษานี้มีทั้งการศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน
 - 3.3 ที่อยู่อาศัย (Housing) เป็นบริการที่รัฐจัดการและดูแลด้านที่อยู่อาศัยให้กับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีรายได้น้อย
 - 3.4 การมีงานทำและมีรายได้ (Employment and Income Maintenance) เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ คุ้มครองการทำงาน รายได้ และประกันสังคม
 - 3.5 บริการสังคม (Social Services) เป็นบริการที่จัด เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในด้านการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
 - 3.6 นันทนาการ (Recreation) เป็นบริการที่เกี่ยวกับการสร้างความสุขซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น บริการห้องสมุด บริการด้านกีฬา ดนตรี ภาพยนตร์ การออกกำลังกาย และรวมทั้งงานอดิเรกอื่น ๆ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545 : 32) กล่าวว่า การกำหนด ขอบเขตงานสวัสดิการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดี 7 ด้าน ดังนี้

1. การมีสุขภาพอนามัยที่ดีประชาชนพึงได้รับการป้องกัน โรคร้าย ไข้เจ็บการรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยประชาชนไม่ว่าเพศใด อายุวัยใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด อยู่ในภูมิภาคใด หรืออยู่ในวัฒนธรรมใด มีความสนใจในทางการเมือง มีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นใด หรือมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชั้นใดก็ตามพึงได้รับการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรมสอดคล้องกับความต้องการ และสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชน
2. การมีการศึกษาที่ดี ประชาชนพึงได้รับการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป และแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมหรือด้อย โอกาสทางการศึกษาก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษ และจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้นทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การมีที่อยู่อาศัย การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัย ตามควรแก่อัตภาพช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในทำนองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา อย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัดแวดล้อมด้วยมลพิษหรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติเสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม
4. การมีงานทำ การมีรายได้ และการมีสวัสดิการแรงงาน ประชาชนมีงานทำที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมาย กำหนดงานที่ทำได้ไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุและอุบัติเหตุต่างๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย
5. การมีความมั่นคงทางรายได้ ประชาชนทุกคนที่มีรายได้ เพียงพอแก่การยังชีพได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัวในรูปของประกันสังคม ซึ่งครอบคลุมเรื่องผลประโยชน์ จากการประกันสุขภาพ การสงเคราะห์บุตรการชดเชย การขาดรายได้ จากการเจ็บป่วย พิการทุพพลภาพ ชราภาพ และการว่างงาน การประกันสังคมเป็นมาตรการ

หนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะกับประชาชนผู้มีรายได้น้อยไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนเมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมด บางส่วนหรือไม่พอเพียงแก่การยังชีพ

6. นันทนาการ ประชาชนมีกิจกรรม นันทนาการ เพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้น ๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นการเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหงหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ

7. การบริการสังคมทั่วไป การให้บริการแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางพิเศษ เพื่อช่วยสร้างเสริม การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ

กาญจนภรณ์ อินทป็นติ (2548 : 8) กล่าวว่า ขอบเขตของสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศออสเตรเลีย มี 2 ข้อ ดังนี้

1. สวัสดิการเกี่ยวกับการดำรงชีพ มีดังนี้

1.1 สวัสดิการเงินบำนาญ (Pension) ได้แก่

1.1.1 ขอบเขตของสวัสดิการเงินบำนาญ

1.1.2 หลักเกณฑ์การมีสิทธิรับเงินบำนาญ

1.1.3 เงินสะสมในฐานะที่เป็นส่วนเพิ่มของเงินบำนาญ (Superannuation) ได้แก่

1.1.3.1 ขอบเขตของเงินสะสม

1.1.3.2 ลักษณะของการจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุน

1.1.3.3 หลักเกณฑ์การมีสิทธิรับเงินสะสม

1.2 สวัสดิการเกี่ยวกับที่พักอาศัย (Housing) มีดังนี้

1.2.1 ขอบเขตของสวัสดิการเกี่ยวกับที่พักอาศัย

1.2.2 หลักเกณฑ์การมีสิทธิรับสวัสดิการเกี่ยวกับที่พักอาศัย

1.3 สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย (Health Service)

1.3.1 ขอบเขตของสวัสดิการด้านสุขภาพ

1.3.2 ลักษณะของการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัยและสิทธิตามสวัสดิการ

2. สวัสดิการเพิ่มเติมอื่นๆ มีดังนี้

2.1 สวัสดิการเงินช่วยเหลือค่าโทรศัพท์

2.2 สวัสดิการอื่นๆ

สรุปได้ว่า งานสวัสดิการสังคม ถือเป็นบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริม ความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิต ในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการ

พื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ทั้งในด้าน การศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัยการมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการ แรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยมีระบบ บริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และสิทธิประชาชน ต้อง ได้รับ และเข้ามามีส่วน ร่วมในระบบการจัดบริการทางสังคมในทุกระดับ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 10) ตามภารกิจอำนาจหน้าที่ขององค์กร ปกครองท้องถิ่น และภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ในการส่งเสริมและส่งเสริมการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองท้องถิ่นจะต้องตระหนักและให้ ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้เป็น ไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้คุณภาพและ ประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการและการให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เป็นมาตรฐานเดียวกัน

การจัดสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

งานสวัสดิการสังคมยังถือว่าเป็นงานที่มีขอบข่ายที่กว้างขวางมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับ ทุกส่วนในสังคม ทั้งในด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงของชาติ ด้านเกียรติภูมิ ของประเทศ และด้านสิทธิมนุษยชน มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 5) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ ได้ว่า การที่ผู้สูงอายุมีจำนวนและสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นมาก ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านแรงงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย สวัสดิการ ฯลฯ องค์การสหประชาชาติในฐานะที่เป็น องค์การความร่วมมือระดับชาติ ได้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้ จึงจัดให้มีการประชุมสมัชชา โลกกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งแรกขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 และได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการระยะยาว ระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ในการประชุมสามัญครั้งที่ 45 ขององค์การ สหประชาชาติ ได้มีมติให้ วันที่ 1 ตุลาคมของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุสากล (International Day for the Elderly) และในปีเดียวกันนี้ สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติมีมติให้มีประกาศว่าด้วย ผู้สูงอายุ (Proclamation on Aging) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. การสูงอายุของประชากรจะก่อให้เกิดความจำเป็นอันรีบด่วนที่รัฐบาลและ เอกชนจะต้องกำหนดนโยบายและแผนงานเพื่อสนองความต้องการตามความจำเป็นให้เพียงพอ
2. จำนวนผู้สูงอายุในภูมิภาคที่กำลังพัฒนาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าในภูมิภาคที่ พัฒนาแล้ว

3. ในทศวรรษหน้าจะมีการร่วมมือ การเริ่มงานใหม่ และจัดสวัสดิการทรัพยากรให้กับผู้สูงอายุมากขึ้น

4. ควรมีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมในผู้สูงอายุ

5. ชราภาพเป็นกระบวนการของอายุยืนยาว การเตรียมตัวเข้าสู่วัยชราจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก และต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

6. ผู้สูงอายุย่อมหวังที่จะมีสุขภาพดีที่สุด เท่าที่เป็นไปได้

7. การเข้าสู่วัยชราของผู้สูงอายุบางคน อาจต้องการบริการจากชุมชนและครอบครัว

องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นการประชุมผู้นำประเทศทั่วโลก จำนวน 111 ประเทศซึ่งในการประชุมครั้งนี้ประเทศไทยได้เห็นความสำคัญของงานด้านผู้สูงอายุ โดยได้ดำเนินการร่วมบริจาคเงินสมทบให้กับ UN Trust Fund for Aging และได้จัดทำแผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2565) เพื่อเป็นกรอบดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การประชุมครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศด้านผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 (International Plan of Action on Aging 2002) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเรื่องผู้สูงอายุร่วมกัน ทั้งนี้เพราะประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แผนดังกล่าวควบคุมการพัฒนาผู้สูงอายุให้อยู่ในสังคม ได้อย่างมีคุณภาพชีวิต มีคุณค่าและศักดิ์ศรี โดยส่งเสริมให้ประชากรมุ่งสร้างชีวิตในแต่ละวัยบนพื้นฐานของการรักษาสุขภาพที่ดี เพื่อลดอัตราการเจ็บป่วยและพิการในผู้สูงอายุ สร้างสังคมให้ทุกวัยอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และการตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุในสถานภาพต่างๆ เช่น พิการ ทูพพลภาพ ยากจน ผู้ถือภัย สตรี รวมทั้งผู้สูงอายุในชนบท ภาวะคับขันหรือภาวะสงคราม

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้แผนงาน นโยบาย และมาตรการต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ได้นำไปสู่การปฏิบัติในปี พ.ศ. 2542 ผู้แทนจากองค์การที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน องค์การผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้น เพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 5 - 7) ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยสาระสำคัญของปฏิญญาผู้สูงอายุไทยมีดังนี้

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และผู้พิการที่สูงอายุ
2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. ผู้สูงอายุควรได้รับการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนเองให้สมวัย
4. ผู้สูงอายุควร ได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า
5. ผู้สูงอายุควร ได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกัน และสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจร โดยเท่าเทียม รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามศรัทธา
6. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน มีส่วนร่วมในสังคม เป็นแหล่งภูมิปัญญาของคนรุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดีและเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน
7. รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบัน สังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
8. รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิการและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
9. รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบัน สังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูต่อบุคคลและเอื้ออาทรต่อกัน

สาระสำคัญของปฏิญญาผู้สูงอายุไทย คือ ผู้สูงอายุจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน รวมทั้งต้องได้รับการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองและรอดพ้นจากการถูกละเมิดสิทธิที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติ โดยรัฐจะต้องเป็นกลไกหลักในการกำหนดเกิดจากการเลือกปฏิบัติ โดยรัฐต้องเป็น

กลไกหลักในการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับผู้สูงอายุ ด้วยการตรากฎหมาย

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

ในการที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญ ได้มีการจัดทำพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการคุ้มครอง ส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังนี้

มาตรา 10 ให้สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ มี อำนาจหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุและรับผิดชอบงานธุรการและงานวิชาการของคณะกรรมการและให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. จัดทำแนวทางปฏิบัติหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุน สถานภาพ บทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุเสนอต่อคณะกรรมการ
 2. รวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับงานคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุน ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
 3. เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน เผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุ
 4. สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
 5. ร่วมมือและประสานงานกับบริหารราชการส่วนกลาง บริหารราชการส่วนภูมิภาค บริหารราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ
- มาตราที่ 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
2. การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. การประกอบอาชีพ หรือการฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. การพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการรวมกลุ่มใน ลักษณะเครือข่ายชุมชน

5. การอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย โดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ขานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น ๆ
 6. การช่วยเหลือค่าโดยสารขานพาหนะตามสมควร
 7. การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
 8. การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง
 9. การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอครบครัว
 10. การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่ม ให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง ประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพอย่างเหมาะสม
 11. การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
 12. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
 13. การอื่นที่คณะกรรมการประกาศและกำหนด
- มาตรา 17 “ ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ผู้นั้นมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อพิทักษ์สิทธิคุ้มครองดูแล สนับสนุนให้เกิดการจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุครอบคลุมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน และยังรวมถึงการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาการมีงานทำและมีอาชีพที่เหมาะสม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

บทบาทอำนาจหน้าที่ด้านการสงเคราะห์ผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การสงเคราะห์ผู้สูงอายุเป็นภารกิจหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประชาชน ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ดังกล่าวไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 3) การสงเคราะห์ผู้สูงอายุเป็นภารกิจหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประชาชน ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2537 กล่าวคือ

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (10) กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กสตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยรวมไว้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ

ผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นกลุ่มคนที่ยังไม่มี ความมั่นใจในการดำรงชีพเพียงพอและยังประสบปัญหา ทั้งปัญหาเรื่องสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการขาดรายได้ ปัญหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น การที่ผู้สูงอายุประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสงเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนของผู้สูงอายุ รวมถึงพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถมีศักยภาพสูงขึ้น

สรุปคือกฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ ให้กับผู้สูงอายุ โดยอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจะเกี่ยวกับการสงเคราะห์ การพัฒนา รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ

แนวทางการจัดทำมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

สำหรับการส่งเสริมกิจกรรมและบริการสำหรับผู้สูงอายุ มีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมคือ มีสุขภาพดี ด้วยวิถีธรรมชาติ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุทุกคนในชุมชน ดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ฝึกการออกกำลังกาย ปลูกพืชผักไว้รับประทานเอง การทำเกษตรกรรม ประเภทพืชไร่ พืชสวน นาข้าว และเลี้ยงสัตว์ ชุมชนอาศัย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 29-32) แนวทางการจัดทำมาตรฐานการจัดบริการเพื่อสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มาจากการ ประมวลและสงเคราะห์กรอบแนวคิดในการจัดสวัสดิการสังคมและการบริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุ และข้อกำหนด ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสรุปเป็นขั้นพื้นฐานแนวทางการจัดทำมาตรฐานการบริการการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

แนวทางและขั้นตอน การดำเนินงานตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐนั้นนับว่าเป็นรูปแบบกลไกในการจัดสวัสดิการสังคมในปัจจุบัน การบริการของภาครัฐจะเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้า บรรเทาทุกข์ชั่วคราว รัฐจึงไม่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาเชิงระบบหรือโครงสร้างปัญหาการดำเนินงานและวางแผน คือ ใช้ระบบการสั่งการจากบนลงล่าง ต้องรอคำสั่งในการดำเนินงานและวางแผนจากส่วนกลางเป็นหลักขาดการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนระดับต่างๆ ทำให้การจัดสวัสดิการไม่ทั่วถึง ให้ความสำคัญบางส่วนและละเลยบางส่วน แนวทางในการจัดสวัสดิการไม่สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประชาชน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550 : 33 - 35) แนวทางขั้นตอนการดำเนินงาน สำหรับองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อใช้ในการจัดทำแผนงาน หรือวางแนวทางกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนรวมทั้งจัดบริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุได้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดต่างๆ มีแนวคิดพื้นฐาน หลักการทำงาน แนวทางดำเนินงานดังนี้

แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การคิดและวางแผนการส่งเสริมและการพัฒนา ผู้สูงอายุประกอบด้วย

1. การเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และประชาคมกลุ่ม องค์กรชุมชน ต้องมีค่านิยมที่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุว่ามีความสำคัญต่อสังคมและชุมชนท้องถิ่น

1.1 เป็นภารกิจขององค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนัก ว่า การจัดสวัสดิการเพื่อการสงเคราะห์และการพัฒนาผู้สูงอายุถือเป็นภารกิจและอำนาจหน้าที่สำคัญ ที่จะต้องให้บริการและจัดสวัสดิการการสงเคราะห์ผู้สูงอายุรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ

1.2 สร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ ถือเป็นภารกิจมีส่วนร่วมของชุมชนและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติเพื่อให้การสงเคราะห์และ พัฒนาผู้สูงอายุเป็นไปอย่างยั่งยืน

2. หลักการทำงาน แนวทางการวางแผน โยบาย และวางแผนสงเคราะห์ผู้สูงอายุมีดังนี้

2.1 ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยการรณรงค์ในเชิงความคิดเพื่อให้ทุกภาคส่วนในชุมชน เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

2.2 ยึดหลักประสานงานกับส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ การประสานงานกับส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.3 ยึดหลักการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะองค์กร ปกครองท้องถิ่นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานด้านผู้สูงอายุ ที่จัดเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบและ สามารถรู้จำนวน และ โครงสร้างผู้สูงอายุของชุมชนท้องถิ่น

2.4 ยึดหลักการเตรียมกลไกการทำงานด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะบุคลากร ขององค์กร ปกครองท้องถิ่นที่มีความพร้อมที่จะรับผิดชอบงานบริการและการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

แนวทางขั้นตอนที่กำหนดขึ้น เพื่อให้สามารถนำไปดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายตาม มาตรฐานการสวัสดิการการสงเคราะห์ผู้สูงอายุและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยจะต้อง

มีการสำรวจและเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติผู้สูงอายุและรายละเอียดเพื่อใช้ข้อมูลในการดำเนินงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมการทำงานได้อย่างทั่วถึง

บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 113 ตอน 9 ง.

องค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย (2556 : 22 – 26) ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย มีอาคารสำนักงานเป็นของตนเองสำหรับให้บริการ ประชาชนที่มาติดต่อราชการได้ด้วยความสะดวก สำนักงานตั้งอยู่ บ้านกระสัง หมู่ที่ 8 อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีบริบทโดยสังเขปดังนี้

สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลทัพไทย เป็น 1 ใน 12 ตำบลของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอตาพระยา ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 10 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อตำบลใกล้เคียง ดังนี้
 ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอโนนดินแดงและอำเภอละหานทรายจังหวัดบุรีรัมย์
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา
 ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลทัพเสด็จ อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

2. เนื้อที่ ตำบลทัพไทย มีเนื้อที่ประมาณ 159 ไร่ หรือประมาณ 99,436 ตารางกิโลเมตร

3. ภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของตำบลทัพไทย มีลักษณะเป็นที่ราบเรียบ และมีที่ราบสูงส่วนใหญ่โดยพื้นที่ที่ด้านตะวันตกจะสูงกว่าด้านตะวันออกเล็กน้อยดังนั้นเวลาฝนตกน้ำจะไหลลงสู่ด้านตะวันออก

4. จำนวนประชากรและหมู่บ้าน

4.1 จำนวนหมู่บ้าน มีจำนวน 12 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเต็มทั้งพื้นที่ทุกหมู่บ้าน

4.2 ประชากร มีประชากรรวม 8,012 คน แยกเป็น ชาย 4,040 คน หญิง 4,040 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,971 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 208 คน/ตารางกิโลเมตร (คิดจากจำนวนประชากรหารด้วยพื้นที่)

ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน และมีประชากรที่ย้ายออกไปประกอบอาชีพในเขตต่างจังหวัดจำนวนมากเนื่องจากประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ การหางานต่างถิ่น เลือกลงงาน ส่งผลให้ประชากรลดลง

ตาราง 2.1 แสดงจำนวนประชากรและจำนวนหลังคาเรือนในตำบลทัพไทย

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
1	บ้านทัพไทย	342	469	481	950
2	บ้านโคกตาด้วง	94	127	124	251
3	บ้านโคกระกา	248	538	501	1,039
4	บ้านโคกปราสาท	143	294	291	585
5	บ้านรัตนะ	242	552	521	1,073
6	บ้านหนองบัว	124	243	263	506
7	บ้านโคกจาน	135	244	257	501
8	บ้านกะสัง	138	280	286	566
9	บ้านทับทิมสยาม 03	194	417	405	822
10	บ้านน้ำเงิน	139	343	328	671
11	บ้านแสนสุข	154	355	307	662
12	บ้านทองเจริญ	154	317	296	613
	รวม	2,105	4,179	4,060	8,239

ที่มา : สำนักงานทะเบียนอำเภอตาพระยา (2554 : 1)

5. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

5.1 ด้านเกษตรกรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร พื้นที่ทั่วไปในเขตตำบลทัพไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณ ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพรับจ้างอาชีพอื่นๆ อีกร้อยละ 10 ในพื้นที่ส่วนมากประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

อาชีพราษฎร

ในพื้นที่ส่วนมากประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ทำนา 46,198 ไร่ จำนวน 1,259 ครัวเรือน
2. ทำไร่ 1,781 ไร่ จำนวน 272 ครัวเรือน
3. ทำสวน 323 ไร่ จำนวน 43 ครัวเรือน
4. เลี้ยงสัตว์ 4,113 ไร่ จำนวน 113 ครัวเรือน
5. รับจ้าง จำนวน 390 ครัวเรือน

หน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย

1. ธนาคาร จำนวน - แห่ง
2. ปั้มน้ำมันหลอด จำนวน 19 แห่ง
3. โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน - แห่ง

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. อ่างเก็บน้ำรัตนโกสินทร์
2. อ่างเก็บน้ำคลองตาด้วง
3. อ่างเก็บน้ำส้มป่อย

การคมนาคม การจราจร

เนื่องจากอำเภอตาพระยาเป็นอำเภอเขตชายแดนซึ่งมีทางผ่านจากตัวจังหวัดสระแก้ว ไปสู่จังหวัดบุรีรัมย์ จึงทำให้มีการคมนาคมที่สะดวกโดยสามารถเดินทางได้โดย

1. รถยนต์ขนส่งระหว่างจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์
2. รถยนต์ขนส่งภายในหมู่บ้าน - อำเภอตาพระยา
3. รถยนต์โดยสารระหว่างอำเภอตาพระยา และอำเภออรัญประเทศ

การประปา ตำบลทัพไทย ได้มีน้ำประปาบริการประชาชนในเขตตำบล จำนวน 9 แห่ง แต่ยังไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือนในปีงบประมาณ 2553 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย ได้มีนโยบายที่จะดำเนินการให้ประชาชนได้มีน้ำประปาใช้อย่างทั่วถึง

การไฟฟ้า ประชาชนในเขตตำบลทัพไทย อยู่ในความรับผิดชอบ และดำเนินงานโดยสำนักงานการ ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอตาพระยา โดยจ่ายกระแสไฟฟ้าภายในเขตตำบลทัพไทย อำเภอ และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจ่ายให้กับบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ธุรกิจ การบริการ และหน่วยงานราชการ เป็นต้น ในเขตตำบลทัพไทยประชาชนในพื้นที่มีไฟฟ้าใช้ครบทุก 12 หมู่บ้าน

ประชาชนในเขตตำบลทัพไทย อยู่ในความรับผิดชอบ และดำเนินงานโดยสำนักงานการ ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอตาพระยา โดยจ่ายกระแสไฟฟ้าภายในเขตตำบลทัพไทย อำเภอ และ

พื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยให้กับบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ธุรกิจ การบริการ และหน่วยงานราชการเป็นต้น
ในเขตตำบลทัพไทย ประชาชนในพื้นที่มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน

การสื่อสาร ระบบการสื่อสารที่มีการให้บริการ เช่น โทรศัพท์ และการสื่อสารอื่นๆ
ดังต่อไปนี้

โทรศัพท์

1. จำนวนโทรศัพท์สาธารณะในเขตพื้นที่ จำนวน 6 หมายเลข
2. จำนวนโทรศัพท์ส่วนราชการ จำนวน 3 หมายเลข

การไปรษณีย์ ในเขตตำบลทัพไทย มีที่ทำการไปรษณีย์ปัจจุบัน ตำบลทัพไทย ได้รับการ
บริการในเรื่องของการไปรษณีย์สาขาอำเภอตาพระยา

ระบบกระจายข่าว ระบบกระจายข่าวสามารถให้บริการข่าวสารให้กับประชาชน 12
หมู่บ้าน

ระบบอินเทอร์เน็ตตำบล ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย สามารถให้บริการ
อินเทอร์เน็ตแก่ประชาชนในพื้นที่ ฟรี

ด้านการเมือง - การบริหาร

1. ด้านโครงสร้างอัตรากำลังในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย
องค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย ประกอบด้วยองค์กรต่อไปนี้

- ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือ สภากองการบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภา
องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ประชาชนเลือกตั้ง หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 24 คน อยู่ในตำแหน่ง
คราวละ 4 ปี

- ฝ่ายบริหาร หรือคณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
จำนวน 1 คน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน

องค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย แบ่งส่วนการบริหารออกเป็น หน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย งานบริหารบุคคล งานธุรการ
งานการเจ้าหน้าที่ งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานนิติการ งานการประชุม งานวิเคราะห์
นโยบายและแผน

- ส่วนการคลัง ประกอบด้วย งานธุรการ งานผลประโยชน์ งานการเงินและบัญชี
งานพัสดุ งานแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน

- ส่วนโยธา ประกอบด้วย งานวิศวกรรม งานสาธารณสุขปโภค งานสวนสาธารณะและ
งานสถานที่ และติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ

- ส่วนการศึกษา ประกอบไปด้วย งานบริหารวิชาการ งานการเงิน งานอนุบาลปฐมวัย งานกิจกรรมนักเรียน การกีฬาและนันทนาการ

- ส่วนสาธารณสุข ประกอบด้วย งานด้านการป้องกันโรคต่าง ๆ งานด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม

- ส่วนเกษตร ประกอบด้วย งานข้อมูลทางวิชาการ งานด้านการส่งเสริมการเกษตร ให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกร งานป้องกันโรคระบาดในพืชและสัตว์

- ส่วนสวัสดิการสังคม ประกอบด้วย งานเบี้ยยังชีพคนชรา คนพิการ การส่งเสริมอาชีพ กลุ่มต่าง ๆ พัฒนาสังคม และงานชุมชน

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2556 - 2558)

แผนพัฒนาสามปี เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดที่ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางพัฒนาหนึ่งจะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรม ที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์เป้าหมายจุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างราบรื่น และวิสัยทัศน์ในที่สุด โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาดังต่อไปนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย พ.ศ. 2556 - 2558)

ยุทธศาสตร์การ发展和แนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านเมืองน่าอยู่

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐาน และการวางผังเมือง
2. รักษาความสงบ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยของบ้านเมือง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน
2. ส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
3. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการส่งเสริมการเกษตร

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ
2. ส่งเสริมอาชีพปลูกพืชในฤดูแล้ง
3. สนับสนุนธนาคารพันธบัตรข้าวตำบลทพไทย
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี
2. ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ
3. ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม
4. พัฒนาและส่งเสริมค่านิยมที่ดีงามของชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการพัฒนาศึกษา การกีฬา นันทนาการและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ประเพณี

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของ โรงเรียนเขต โรงเรียนและการขยาย

โอกาสทางการศึกษาให้เพียงพอ

2. ส่งเสริมการกีฬาและนันทนาการ
3. พัฒนาและส่งเสริมค่านิยมที่ดีงามของชุมชน
4. พัฒนาปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐาน
5. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนและความเข้มแข็งของชุมชน

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. นำบริการไปสู่ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

1. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. จัดระบบบำบัดน้ำเสีย
3. ปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย

ยุทธศาสตร์ที่ 8 ด้านการเมืองการบริหาร

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน
2. ปรับปรุงระบบการบริหารงานและการบริการประชาชน
3. ปรับปรุงและพัฒนารายได้
4. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากหัวข้อในการศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาไว้ในลักษณะใกล้เคียงพอสรุปได้ดังนี้

ไชยยะ เปรมอิสระกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุในเขตอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับความต้องการของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีระดับความต้องการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ด้านร่างกายมากเป็นอันดับ 1 รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสวัสดิการจากรัฐตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีความต้องการมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการอาหารที่มีประโยชน์ ที่อยู่อาศัยที่สะอาดและมีสภาพแวดล้อมดี ด้านจิตใจผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการความเอาใจใส่และความอบอุ่นจากลูกหลาน ต้องการให้ลูกหลานอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ ด้านสังคม พบว่า มีความต้องการได้รับความรู้ในด้านศาสนา การดำรงชีวิตและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้ลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดูตามสมควร ต้องการมีรายได้ให้เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ

พรอนันต์ กิตติมันคง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านที่อยู่อาศัยที่มีความต้องการในระดับปานกลาง พิจารณาตามภูมิสำเนา พบว่า

1. เขตเทศบาลนคร ผู้สูงอายุมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย รองลงมาได้แก่ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

2. เขตเมือง ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านนันทนาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

3. เขตชนบท ผู้สูงอายุ มีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและค้อย โอกาส รองลงมา ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

ศิริกัญญา แก่นทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความต้องการอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียวคือ ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนั้น 6 ด้าน มีระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านบริการสังคมและด้านนันทนาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมาด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคง และด้านการศึกษาตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ ผู้สูงอายุมีความต้องการบริการสวัสดิการสังคมในระดับมากคือด้านสุขภาพอนามัย ต้องการมีบัตรประกันสุขภาพยกเว้นค่ารักษาพยาบาลทุกประเภทแก่ผู้สูงอายุ มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการ ในชุมชน เช่น ศาลาประจำหมู่บ้าน มัสยิด วัด ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ฯลฯ มีคลินิกผู้สูงอายุบริการในสถานเอนามัยและโรงพยาบาลใกล้บ้านมีการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุที่มีคุณภาพต่อเนื่องทั้งที่หน่วยบริการสาธารณสุข และที่บ้าน ด้านบริการสังคม ต้องการยกเว้นค่าบริการหรือค่าบริการอัตราพิเศษสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ บริการสังคมด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุต้องการจัดกิจกรรมในวันสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัวและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันราชมงคล วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันสูงอายุ ฯลฯ ด้านการมีงานทำและมีรายได้ ต้องการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ด้านความมั่นคงทางสังคม ต้องการสงเคราะห์ในการจัดการศพผู้สูงอายุ

เสรี ทองเลิศ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ความต้องการของ ผู้สูงอายุด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาดูแลสุขภาพ ในระดับมาก แต่เมื่อจำแนกความต้องการด้านสุขภาพ พบว่าต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล สร้างสวนสุขภาพสำหรับพักผ่อนออกกำลังกาย และให้จัดอาหารเสริมในการบำรุงสุขภาพอยู่ใน ระดับมากที่สุด และมาก ความต้องการของผู้สูงอายุด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้ องค์การบริหารส่วนตำบลช่วยเหลือด้านสังคมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกความต้องการด้านสังคม พบว่า ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาและรับผิดชอบในการจัด กิจกรรมผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการด้านที่อยู่ อาศัยในระดับมาก เมื่อจำแนกความต้องการด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ต้องการให้จัดสถานที่อยู่อาศัย ในช่วงกลางวันและจัดที่อยู่อาศัย ความต้องการด้านสวัสดิการ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้าน สวัสดิการอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกความต้องการ ด้านสวัสดิการ พบว่า ต้องการให้จัด ยานพาหนะรับ – ส่งผู้ได้รับบาดเจ็บ และต้องการให้จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค ตามฤดูกาล

ศุทธิพนิต บุญเรือง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของประชาชน ต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลพยุห์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า จะมีปัญหาทางด้าน สุขภาพ ด้านการดำรงชีวิต ความต้องการในชีวิตผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุต้องการให้เกิดขึ้นกับ ผู้สูงอายุ ด้านบริหารสังคม ด้านนันทนาการ ด้านสาธารณสุข และอยากให้องค์การในท้องถิ่นให้ ความช่วยเหลือ และสนับสนุนด้านสวัสดิการต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ เรื่องสวัสดิการด้านสุขภาพ มี ความสำคัญเป็นอันดับต้น โดยผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุเกือบทั้งหมด ต้องการให้เทศบาลมีการจัด ให้มีการตรวจสุขภาพฟรีให้กับผู้สูงอายุถึงบ้านหรือสถานอนามัยใกล้ๆ บ้าน และต้องการให้ ผู้สูงอายุไม่เสียค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย แต่ยังมีแนวคิดอื่นๆ อีกที่ยังเห็นว่า ยาสามัญประจำ บ้านหรือแว่นตาสำหรับผู้สูงอายุที่มีสายตายาวหรือสั้นมีความสำคัญ และอยากให้เทศบาลแจก อุปกรณ์ในการดำรงชีวิต เหล่านี้ให้กับผู้สูงอายุด้วย

วิภาวดี ดวงแก้ว (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลชำมือ อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไป ผู้สูงอายุมีปัญหาการมีโรคประจำตัว ร้อยละ 67.15 ได้แก่โรคปวดเมื่อย โรคสายตา โรคข้อเสื่อม โรค ความดันโลหิตสูง ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีปัญหารายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 0 -1,000 บาท ร้อยละ 53.62 แหล่งรายได้มาจากลูกหลานให้เป็นประจำและรัฐสงเคราะห์ให้เป็นรายเดือน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องทำงานเพื่อหารายได้ ร้อยละ 44.93 ด้านสภาพแวดล้อม และที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุมี ปัญหา ระยะทางจากบ้านถึงสถานพยาบาลอยู่ในเกณฑ์ไกลมาก ร้อยละ 61.35 ด้านความต้องการ

สวัสดิการสังคม พบว่า บริการที่ผู้สูงอายุต้องการ สูงสุด 10 อันดับ ได้แก่ เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ การรับบริการรักษาพยาบาลแบบรัฐให้เปล่า (รักษาฟรี) จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ โครงการบริการตรวจสุขภาพที่บ้านบริการ หน่วยดูแลสุขภาพเคลื่อนที่ โครงการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพที่ถูกวิธีแก่ผู้สูงอายุ และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ สวัสดิการด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุที่ยากจนหรือขาดที่พึ่งพิง เป็นครั้งคราว และเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ การจัดบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุ ควรสร้างนโยบายที่มีที่มาจากการศึกษาวิจัย หรือการสำรวจ เพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาความต้องการที่เป็นจริง สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมประเภทผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

เกรียงศักดิ์ หอนงาม (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลเพ็ญ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการได้รับการจัดสวัสดิการทางสังคมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการสูงสุดใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพอนามัย และด้านความมั่นคง โดยมีความต้องการ มากกว่าร้อยละ 90 ขึ้นไป จากข้อมูลที่ได้เทศบาลตำบลเพ็ญได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของประชาชนก่อนเข้าวัยสูงอายุ ได้แก่ ปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักการออมทั้งในรูปของการออมเงินและทรัพยากรในท้องถิ่น การทำบัญชี ลดค่าใช้จ่าย การรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ และจัดหาตลอด การจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น การจัดงานวันผู้สูงอายุ การมอบเบี้ยยังชีพและสิ่งของ และการนำผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ประสบการณ์ เป็นต้น

อาคม หล้าเป็นสะ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของประชาชนชุมชน เขต 4 เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความต้องการสวัสดิการด้านสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยมีความต้องการ ด้านการมีสุขภาพอนามัยที่ดี เฉลี่ยร้อยละ 98.5 ด้านการศึกษา เฉลี่ยร้อยละ 99.0 ด้านที่อยู่อาศัย เฉลี่ยร้อยละ 93.5 ด้านความมั่นคงทางสังคม เฉลี่ยร้อยละ 98.3 ด้านการบริการสังคมทั่วไป เฉลี่ยร้อยละ 97.8 ด้านนันทนาการ เฉลี่ยร้อยละ 99.0 และ เมื่อเปรียบเทียบความต้องการด้านสวัสดิการสังคมตามลักษณะของกลุ่มประชากร พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกันมีความต้องการสวัสดิการสังคม ไม่แตกต่าง มีความต้องการในทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับสูง และมีความต้องการด้านที่อยู่อาศัย น้อยที่สุด สอดคล้องกัน

อุซุกร เหมือนเคซ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการรับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร โรคประจำตัว มีปริมาณความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุ ที่มีสถานภาพสมรส บุคคลที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยด้วย ศาสนาและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีปริมาณความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่หม้าย/หย่าร้าง ผู้ที่อยู่กับคู่สมรสมีความต้องการมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่กับญาติ และผู้ที่อยู่คนเดียวต้องการมากกว่าผู้ที่อยู่กับบุตรหลาน ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์มีความต้องการมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ผู้สูงอายุที่มีรายได้ระดับต่ำต้องการสวัสดิการมากกว่าผู้ที่รายได้ระดับสูงกว่า

บุญรอด ศรีผดุง (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผลการวิจัยความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุและด้านส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำได้ดังนี้ คือ ด้านสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรม และด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ตามลำดับ

ผลการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคม โดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าความต้องการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียว ความต้องการสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพ นอกจากนั้นทั้ง 6 ด้าน มีระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านบริการสังคมและด้านนันทนาการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน รองลงมาด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคงทางสังคมและด้านการศึกษา ตามลำดับ

จากการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สวัสดิการที่ผู้สูงอายุต้องการเนื่องจากเป็นปัญหาในการดำรงชีวิต จะเป็นเรื่องสุขภาพ มาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือเรื่องรายได้ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นกลไกหลักที่สำคัญในการดำเนินงานเรื่องดังกล่าว และเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด และสามารถรับรู้ปัญหา ให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันที่ จากการศึกษาถ่ายโอนภารกิจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งต้องทำให้ครอบคลุม ทัวถึงอย่างเป็นธรรม